

XV. *Regeling van het geneeskundig Staatstoezicht enz.* (Beraadslaging over wets-ontwerp II.)

31ste ZITTING.

ZITTING VAN WOENSDAG 31 MEI.

(GEOPEND TEN 11 URE.)

Ingekomen: 1°. berigt van een lid dat verhinderd wordt de zitting bij te wonen; 2°. naamlijst van geneeskundigen, die hunne adhaesie aan zeker adres te kennen geven; 3°. boekwerk. — Verslag uitgebragt over een wets-ontwerp; bepaling van den dag der beraadslaging. — Beraadslaging over en aanneming van de wets-ontwerpen: 1°. regelende de voorwaarden tot verkrijging der bevoegdheid van geneeskundige, apotheker, hulp-apotheker, leerling-apotheker en vroedvrouw; 2°. regelende de uitoefening der geneeskunst; 3°. regelende de uitoefening der artseneijbereikunde.

Voorzitter de heer **Philipse**.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 33 leden, te weten de heeren:

Taets van Amerongen, van Nispen van Pannerden, Schimpeninck van der Oije, van Swinderen, van Beeck Vollenhoven, van Sasse van Ysselt, Verschoor, van Rhemen van Rhemenshuizen, van Weel, Tonckens, Smit, de Vos van Steenwijk, Cost Jordens, van Aylva van Pallandt, van Eysinga, Messchert van Vollenhoven Franssen van de Putte, van der Lek de Clercq, Cremers, 't Hooft van Benthuisen, Boreel van Hogelanden, Geertsema, van Andringa de Kempenaer, Hartsen, Beerenbroek, Hein, Viruly, Huydecoper van Maarsseveen, Blankenheym, Hengst, van Vollenhoven en de Villers de Pit ;

en de heer Minister van Binnenlandsche Zaken.

De notulen van het verhandelde in de vorige zitting worden gelezen en goedgekeurd.

De **Voorzitter** deelt mede:

A. dat zijn ingekomen:

1°. berigt van den heer Sassen, dat dringende ambtsbezigheden, waaraan hij buiten staat is zich te onttrekken, hem belletten op heden de zitting dezer Kamer bij te wonen.

Dit berigt wordt voor kennisgeving aangenomen.

2°. van de heeren van den Heuvel en Imans eene naamlijst van geneeskundigen, die hunne adhaesie hebben te kennen gegeven aan een adres betreffende de wets-ontwerpen regelende het geneeskundig Staatstoezicht, den 21sten April 1865 aan de Eerste Kamer der Staten-Generaal ingediend door de heeren van den Heuvel, Imans en Snellen te Utrecht.

Deze naamlijst zal worden gevoegd bij de omtrent dit onderwerp aan deze Kamer ingediende adressen.

3°. van curatoren der Leidsche Akademie de Annales Academici over 1861/62.

Dit werk zal worden geplaatst in de boekery der Kamer.

B. dat de Commissie van Rapporteurs gereed is met haar *Verslag* over het wets-ontwerp houdende bepalingen omtrent den accijns op de suiker.

Dit stuk zal gedrukt en rondgedeeld en de beraadslaging over het wets-ontwerp gehouden worden op morgen, Donderdag, na afloop der behandeling van het reeds aan de orde gestelde wets-ontwerp.

Aan de orde is de behandeling van:

I. Het WETS-ONTWERP REGELENDE DE VOORWAARDEN TOT VERKRIJGING DER BEVOEGDHEID VAN GENEESKUNDIGE, APOTHEKER, HULP-APOTHEKER, LEERLING-APOTHEKER EN VROEDVROUW.

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Thorbecke**, Minister van Binnenlandsche Zaken. [*Deze rede zal nader worden medegedeeld.*] I.

De heer **van Nispen van Pannerden**. [*Deze rede zal nader worden medegedeeld.*] I.

De heer **van der Lek de Clercq**. [*Deze rede zal nader worden medegedeeld.*]

De vergadering wordt voor een kwartieruurs geschorst.

Na de hervatting der zitting wordt de beraadslaging voortgezet over het wets-ontwerp tot regeling der voorwaarden tot verkrijging der bevoegdheid van geneeskundige, apotheker, hulp-apotheker, leerling-apotheker en vroedvrouw.

De heer **Tonckens**: De heer van Nispen van Pannerden heeft mijne taak zeer gemakkelijk gemaakt. Hij heeft zeer duidelijk de quaestie van het staatsexamen ontwikkeld en de schaduwzijde daarvan doen zien; ik zal daarover dan ook niet verder nitweiden, maar ik heb vooral bezwaar tegen de partiele regeling van het staatsexamen in deze wet. Het wordt daarin neergelegd met betrekking tot de medische faculteit en niet uitgebreid tot de andere faculteiten aan de hoogeschoolen. De tegenwoordige regeling treedt in de bestaande regten, ontleend aan het organiek besluit van 1815 en toegekend aan de geneeskundige faculteit aan onze drie hoogeschoolen. Met den geachten afgevaardigde uit Gelderland had ik gewenscht dat, in afwachting van de wet op het hooger onderwijs, de Regering gebleven ware bij haar vorig beginsel. Dan toch was de zaak welligt voor een korten tijd gebleven *in statu quo*, en dat punt had geen bezwaar opgeleverd voor de mannen der wetenschap, noch voor de belanghebbende candidaten en doctorandi. Het is echter bij deze wet opgenomen, en nu is de vraag, of dit een bezwaar is om deze wet aan te nemen. Ik vind daarin een hoofdbezwaar.

Voorts wordt in deze wet geen gewag gemaakt van de promotien, die toch volgens het besluit van 1815 het regt gaven aan de daartoe bevoegden om de genees-, heel- en verloskunde uit te oefenen.

XV. *Regeling van het geneeskundig Staatstoezicht enz.* (Beraadslaging over wets-ontwerp II.)

Al ik inzie art. 1 van het wets-ontwerp thans in beraadslaging, ingediend in de zitting 1863—64, dan lees ik: »In afwachting dat de wet tot regeling van het hooger onderwijs anders beschikke, blijft de wijze, waarop de bevoegdheid tot uitoefening der geneeskunst van de doctoren in de genees-, heel- of verloskunde, en die tot uitoefening der artseneijbereidkunde van de doctoren in de artseneijbereidkunde, krachtens de thans geldende bepalingen wordt verkregen, in stand.»

Dit artikel met dezelfde bewoordingen in een gewijzigd ontwerp opgenomen, wordt door den Minister van Binnenlandsche Zaken in de Memorie van Toelichting aldus geadstrueerd:

»Bij de overgangs- en uitzonderingsbepalingen ligt de overtuiging ten gronde, dat voor de gegradueerde geneeskundigen, zonder hervorming van het hooger onderwijs zelf, de gewenschte eenheid van stand niet wel kan worden ingevoerd, en dat het raadzaam is, met betrekking tot genoemde geneeskundigen, omtrent wier toelating toch veel minder bezwaren gelden dan omtrent die der heelmeeesters en vroedmeesters door de provinciale geneeskundigen commissien, liever tijdelijk nog eene leemte in het stelsel over te laten, dan de belangrijke vraag, hoe het hooger onderwijs aan onze hoogeschoolen zal moeten zijn ingerigt, voor de geneeskundige faculteit afzonderlijk en bij voorbaat te beslissen.»

Nu bevreesd mij, dat door de Regering in de Tweede Kamer niet is aangedrongen op de handhaving van het beginsel in deze Memorie van Toelichting geuit, in verband met art. 1 van het gewijzigd ontwerp van 1863/1864. Dit heeft mij te meer verwonderd, het zij met bescheidenheid gezegd, omdat de geringe dunk, dien de Regering hier aanneemt met betrekking tot de tegenwoordige heel- en vroedmeesters, geheel en al veranderd is, want die heel- en vroedmeesters krijgen volgens deze wet regten, die gelijkstaan met die der doctorandi, wanneer dezen het practisch examen zullen hebben afgelegd.

Ik zal over dit hoofdbezwaar niet verder uitweiden. Het is reeds door de beide vorige sprekers ontwikkeld, en niet minder ontvouwd in het tal van adressen en brochures, die wij dezer dagen hebben ontvangen. Ik zal ook niet op de overige bezwaren tegen deze wet terugkomen. Met de transitoire bepalingen kan ik mij ook wel niet geheel vereenigen, maar daarover zou ik wellicht hebben kunnen heenstappen, indien niet mijn hoofdbezwaar door de Tweede Kamer in de wet ware gebragt. Het is eene belangrijke wet; wij weten niet hoe lang die wet zal bestaan, maar wel dat zij, zoolang zij zal bestaan, eenen wezenlijk nadeeligen invloed zal hebben op de medische faculteit aan onze hoogeschoolen. Dit is de reden, omdat het gewigt van de wet zoo groot is, dat ik met dit weinige heb gemeend mijne uit te brengen stem te moeten motiveren.

De heer Schimmelpenninck van der Oije: Geen bis in idem, Mijnheer de Voorzitter; mijne denkbeelden zijn zoo uitmuntend en zoo volledig ontwikkeld door de heeren van Nispen van Pannerden en van der Lek de Clercq, dat ik thans met weinige woorden kan volstaan, en mij beroepen op hetgeen zij in het midden hebben gebragt. Na het besluit gisteren door deze Kamer genomen, en wellicht ook na het besluit, dat de Kamer heden zal nemen, hoop ik meer dan ik geloof, dat het heilzame uitkomsten voor het land zal opleveren. Ik wil hier niet toepasselijk maken den stelregel, dat de beste Regering die is, die het minst regeert; de Kamer heeft beaamd de verklaring, die, zoo ik meen, door den Minister van Binnenlandsche Zaken in de andere Kamer is gegeven, dat het overgroot getal doctoren die hier petitioneren, eigenlijk de wet niet begrepen hebben.

Wat dit ontwerp zelf nu aangaat, moet ik bekennen, weinig moeilijker zaken te kennen dan het examineren. Ik heb dikwerf deel genomen aan examina, en ik heb bevonden, dat er wel tien zijn, die in staat waren om goed geëxamineerd te worden, tegenover één, die in staat was om behoorlijk examen af te nemen. Dat ligt vooral aan de omstandigheid, dat men wel over de wezenlijke bekwaamheid van iemand in de positive wetenschappen kan oordeelen, maar niet over hetgeen in betrekking staat tot oordeel en logica.

Bij examens voor het lager onderwijs komt men altijd tot eene uitkomst als het rekenen, lezen, schrijven, stellen, geographie, meetkunde geldt; men kan dan altijd weten of iemand bekwaam is of niet. Moeilijker wordt de beoordeeling bij het middelbaar onderwijs. Maar bij het hooger onderwijs kan alleen degeen, die den kweekeling in zijne studien heeft nagegaan, weten of hij geschikt is. Maar de bekwaamste man der wereld kan over een hem onbekenden kweekeling alleen oordeelen wat het kennen, niet wat het kunnen aangaat. Ziedaar de groote reden waarom ik mij verklaar tegen deze wet. Ik zal er niet verder over spreken en mij alleen beroepen op de vorige redenaars.

De heer van Beeck Vollenhoven: Ik ben het geheel met den heer van Nispen eens dat dit wets-ontwerp het meest ingrijpende is. Ik gevoel des te beter de bezwaren die daartegen bij den geachten spreker en anderen bestaan, omdat ik mij in den aanvang geenigzins moeilijk kon vereenigen met de beginselen die daarbij worden vastgesteld. Eerst bij nadere studie heb ik kunnen indringen in de oekonomie der wet en hoe meer licht ik daardoor kreeg, mij daarmede ook beter vereenigen.

Bij dit wets-ontwerp staan twee hoofdbeginselen op den voorgrond: eenheid van stand en staatsexamen.

Ik geloof dat eenheid van stand noodzakelijk is. Ik kan mij niet voorstellen dat men bij het toekennen der bevoegdheid tot uitoefening, de geneeskundige wetenschap in verschillende takken zou gaan verdeelen. Ik geloof ook dat het nimmer in de bedoeling heeft gelegen van den vroegeren wetgever, en ik grond mij daarop, dat reeds bij de wet op het hooger onderwijs van de medicinae doctores werd geëischt niet alleen een examen in de interne geneeskunde, maar ook in de theorie van de chirurgie en van de obstetrie.

In verreweg de meeste landen van Europa staat men ook het stelsel van gecombineerde uitoefening der geneeskunde voor. Maar als nu de wetgever dat beginsel wenscht toe te passen, hoe moet hij het dan ten aanzien van de aanstaande geneeskunstoefenaren in praktijk brengen? Moet hij dan van dezen vorderen het examen, zoo als het thans aan de hoogeschoolen wordt afgenomen, of wel moeten er meer waarborgen worden geëischt?

Ik geloof dat, al wilde men het, men bij vrijheid van studie de vroegere wijze van examineren niet meer zou kunnen toepassen. Ook zij, die zich aan de examina wenschen te onderwerpen, hebben regt op waarborgen voor gelijkheid van behandeling.

De Minister heeft reeds aangetoond, dat als men de examina aan de akademien liet bestaan, er drie verschillende soorten van examina, voor drie verschillende collegien van examinatoren, zouden ontstaan.

Ik zie dus niet in dat, wanneer men eenmaal dat beginsel van eenheid van stand aanneemt, men ook niet zou moeten komen tot een zelfstandig ligchaam van examinatoren.

Ik geloof, dat het goed is dat men een staatsexamen afneme en dat het geregeld worde gelijk bij dit wets-ontwerp is geschied. Dit is evenwel door de geachte vorige sprekers bestreden, zoowel om het beginsel, als vooral om de toepassing.

Men heeft vooreerst gezegd: wij krijgen door dit wets-ontwerp niet één, maar drie staatsexamens: één voor diegenen die ingevolge deze wet hunne studien zullen doen, waar dan ook; één voor degenen die op het oogenblik van de invoering dezer wet doctorandi zijn aan eene onzer hoogeschoolen; en eindelijk één voor hen die op eene buitenlandsche akademie de bevoegdheid tot uitoefening der geneeskunde hebben verkregen. Maar zijn dat wel in den eigenlijken zin drie staatsexamens? Het tweede komt mij althans zoo niet voor; het is slechts eene overgangsbepaling, uitsluitend voor hen die reeds hun doctoraal examen hebben afgelegd. Wat de buitenlanders betreft, zal men deze, welke wet men ook op het hooger onderwijs of op de uitoefening der geneeskunde make, toch altijd aan eene andere bepaling moeten onderwerpen dan hen die hier te lande studeren en het geneeskundig onderwijs in zijn geheel onvang genoten hebben. De wet kent hun slechts bevoegdheid toe onder de voorwaarde, dat zij, in het land waar zij gestudeerd hebben, ook de bevoegdheid hebben ontvangen tot de uitoefening van hun vak, en dit te regt, omdat in andere landen de wetenschappelijke titel van doctor niet altijd de bevoegdheid tot uitoefening van het vak geeft.

Ik erken dat hierdoor eene greep zal worden gedaan in het hooger onderwijs; maar de vraag is nu, of die greep ten nadeele van het hooger onderwijs zal zijn, of zij niet veeleer de regeling van het hooger onderwijs zal bevorderen. Al moge de greep groot zijn, is zij daarom schadelijk? Wanneer zij de eischen, die dit wets-ontwerp aan de aanstaande geneeskundigen stelt, nagaat, durf ik vragen: is het haast denkbaar, dat iemand die kundigheden ergens elders kan opdoen dan aan eene inrigting en wel eene goede inrigting van hooger onderwijs? Ik geloof, dat het bijkans onmogelijk is, dat een autodidact zich die massa van kundigheden zou kunnen eigen maken, die gevorderd zullen worden.

Een der groote bezwaren, die men tegen deze wetten had en waarom men ze wel eens genoemd heeft onwetenschappelijke wetten, het bezwaar dat het universitair onderrigt niet meer gevolgd zou worden, is mij onbegrijpelijk. Waar wil men de gevorderde kundigheden opdoen, als men ze niet leert aan inrigtingen van hooger onderwijs? Gaat toch de art. 4 en 5 na en ik vraag u: hoe zal men in staat zijn daarin onderrigt te ontvangen, dan aan eene onzer akademien of men aan eene der geneeskundige scholen te Amsterdam of te Rotterdam. Maar die beide scholen, waarop men

XV. *Regeling van het geneeskundig Staatstoezigt enz. (Beraadslaging over wets-ontwerp II.)*

wees en waarheen men voorspelde dat de toevloed zal zijn van aanstaande leerlingen, zoodat de akademien zouden verlopen, zijn die zoodanig ingerigt, dat zij aan al die eischen kunnen voldoen? Voor een deel wellicht ja, maar zeer zeker niet voor het geheel, en zij zullen eene importante uitbreiding moeten erlangen, wil men de leerlingen in staat stellen om die kundigheden op te doen welke de wet eischt. Maar die uitbreiding zal niet zoo ligt verkregen worden, want het zijn stedelijke inrigtingen, en de gemeenteraad zal daartoe dan groote uitgaven moeten toestaan. De klinische school bijv. te Amsterdam, mij meer van nabij bekend, zou aan de eischen dezer wet niet kunnen beantwoorden als er te Amsterdam geen athenaeum bestond, want dan zou aan de klinische school geen onderwijs kunnen gegeven worden in de natuurkunde, noch in de schei- of plantenkunde, noch in de natuurlijke historie, noch in al hetgeen dat bij de wet voor het eerste examen gevorderd wordt. Het onderrigt aan de klinische school is uitsluitend praktisch. Intusschen is toch een van de groote bezwaren van de geachte sprekers, die het wets-ontwerp hebben bestreden, de vrees, dat het universitair onderwijs daardoor te loor zal gaan.

Als grond, waarom deze wetten onaanneembaar zouden zijn, wordt ook beweerd, dat eerst het hooger onderwijs geregeld had moeten worden. Men zegt, dat het thans gevorderde onderrigt niet aan de akademien te verkrijgen zou zijn, zoo zij niet geheel worden gereorganiseerd. Maar nu wensch ik te wijzen op de wet tot regeling van het hooger onderwijs. In art. 63 worden al de collegien vermeld, die gegeven behooren te worden, zoo wel in de genees-, als in de wis- en natuurkundige faculteit. Men vindt daarin al de collegien terug, waarin volgens deze wet examens zal worden afgenomen. Welke reden bestaat er nu, dat men aan de akademien niet hetzelfde zou onderwijzen, als men tot nog toe gedaan heeft? De akademien zijn dus volkomen in staat dat onderwijs te verschaffen, en ik ben overtuigd, dat men het bij voorkeur daar zal gaan zoeken, om de eenvoudige reden, dat men het elders bijkans niet kan verkrijgen. En mogt nu eene inrigting van hooger onderwijs, hetzij te Amsterdam, hetzij te Rotterdam, zich op de hoogte willen of kunnen stellen om dat onderrigt te geven, dan vraag ik, waarom zij, die daar gestudeerd hebben, minder waarborgen van kende of universitaire opleiding zouden opleveren.

Een ander argument tegen de staatsexamina was, dat men geen goed examen kan afnemen, tenzij men de leerlingen onder zijne leiding heeft gehad. Ik wil dan vragen, hoe het gegaan is met de jongelieden, die tot dusverre aan de verschillende athenaea hebben gestudeerd en toch hunne examina aan de akademien hebben afgelegd voor personen, die hun ten eenen male onbekend waren? Welk verschil bestaat er tusschen die jongelieden en zij die zich tot het ondergaan van het staatsexamen zullen aanmelden? De toestand is volkomen dezelfde.

Men heeft verder gezegd: gij wilt eenheid van stand en uitoefening van de geneeskunde in haren ganschen omvang; maar dat streven is ijdel. Er kunnen zich personen voordoen, die volkomen geschikt zijn voor de uitoefening van eenen tak van de geneeskunde, maar volstrekt niet voor de beide andere. Dezen zullen voortaan uitgesloten zijn. Volstrekt niet, want men zal wel niemand kunnen dwingen de geneeskunde in haren geheelen omvang uit te oefenen. Wat zal men van den toekomstigen arts vorderen? Alleen dat hij de bewijzen levere, dat hij bekwaam is om de geneeskunde in haren ganschen omvang uit te oefenen. Nu heb ik straks gezegd, dat ook op dit oogenblik, onder de werking van de wet van 1818, door de *medicinae doctores* de bewijzen geleverd moeten worden, dat zij niet alleen in de interne geneeskunde, maar ook in de theorie van de heelkunde en die der obstetrie de noodige bekwaamheid hebben. Wat zal dan nu het verschil zijn? Dat men bij te zoogenaamde praktisch examen ook de bewijzen levere, dat men de bekwaamheid en de geschiktheid hebbe om eene operatie te doen of eene verloskundige bewerking te verrigten. En waarom zou men dat bewijs niet kunnen leveren? Omdat er personen zijn, zegt de heer van Nispen van Pannerden, die door lichaamsgebreken daartoe de geschiktheid niet bezitten. Iemand kan bijv. een gebrek hebben aan eene zijner handen, dat het hem onmogelijk maakt zoodanige kunstbewerking te verrigten. Hij vergeet echter niet, dat die persoon dan ook niet tot de uitoefening der interne geneeskunde kan toegelaten worden, want hij moet vooraf examens afleggen in de anatomie. Hoe zal iemand een anatomisch praeparaat kunnen maken, die zijne handen niet kan gebruiken? En kon hij dat doen, dan zal hij ook het bewijs kunnen leveren dat hij practisch in staat is de heelkunde uit te oefenen. Ik stel mij toch voor dat het examen plaats heeft, zoo als gewoonlijk, op het cadaver. Nu vraag ik: hoe zal hij wel een anatomisch praeparaat kunnen maken als hij ook niet in staat is eene kunstbewerking op het cadaver te verrigten? Daarvoor

wordt natuurlijk meer studie gevorderd, maar de ongeschiktheid bestaat niet als ze niet voor beiden bestaat. Men vergeet niet dat wanneer men de heelkunde niet wensch uit te oefenen, men daartoe niet kan worden gedwongen. Men vordert alleen de kunde, omdat de geneesheer den aard en de behandeling der kwaal moet kunnen beoordeelen.

Hetzelfde geldt ook voor het examen in de obstetrie. Dit wordt thans ook afgenomen op het fantôme. Dit zal in het vervolg ook plaats hebben.

Ik zie dus niet in dat men eischen stelt waaraan men niet zou kunnen voldoen. Dit vergeet men niet, dat niemand kan worden gedwongen om de drie verschillende takken der geneeskunst uit te oefenen. Men vordert alleen dat hij de kennis daarvan bezitte en des noodig in staat zij ze uit te oefenen. En dit, geloof ik, is zeer juist.

Ook uit een ander oogpunt heeft men beweerd dat deze wets-ontwerpen te veel eischen. Ik heb reeds aangetoond dat zij niet zoo veel meer eischen dan de tegenwoordige wet op het hooger onderwijs. Zij eischen echter te veel voor de apothekers, zegt men. De hulp-apothekers zullen verschillende kundigheden moeten opdoen. Men zal van hen vergen niet alleen de kennis van de Hollandsche taal en de beginselen van de Latijnsche taal, maar ook de kennis van de Fransche en Hoogduitsche talen. Men meende dat de kennis van de beide laatste talen althans overbodig zou zijn. Men veroorloof mij een voorbeeld aan te halen waaruit blijkt dat het bezitten dier kennis noodig is. Het is onmogelijk dat telken jare de *Pharmacopoea Neerlandica*, die als legger dient, worde gewijzigd of veranderd. Intusschen gaat de wetenschap vooruit; nieuwe geneesmiddelen, nieuwe bereidingswijzen worden bekend en voorgeschreven, waarentrent de apotheker zich op de hoogte heeft te stellen. En hoe zal hij dit nu kunnen doen als hij niet in staat is te raadplegen de buitenlandsche pharmacopoeae of de daarop betrekking hebbende tijdschriften? De algemeene kennis dier beide talen wordt dus zeer te regt van den apotheker gevorderd. Dat men te veel van hem eischt zou buitendien in lijnregten strijd zijn met het gisteren een der geachte sprekers beweerde, namelijk dat de homoeopathische geneeswijze door deze wetten hier te lande onmogelijk wordt gemaakt, omdat onze apothekers niet in staat zouden zijn de middelen gereed te maken; zulks zou dan alleen zijn omdat zij niet genoeg kunde en ervaring hebben. Is dit zoo, wat ik ontken, dan zeg ik met deze wet: men eische meerder blijken van hunne kunde; want waarom zou die geneeswijze niet mogen worden toegepast?

Ofschoon dit punt meer behoort tot het derde wets-ontwerp, veroorloof ik mij echter daaromtrent een enkel woord te zeggen. Ik geloof dat men zich zeer vergist als men waant dat de homoeopathische geneeswijze niet zou kunnen worden toegepast ten gevolge van deze wet, omdat het zelf dispenseren aan de geneeskundigen wordt verboden. Waarom zouden die geneesmiddelen niet bereid kunnen worden door een apotheker, even goed als de middelen der andere geneeswijze? De homoeopathen schrijven toch slechts hoogst eenvoudige medicamenten voor, nooit eene verbinding van twee middelen. Het bezwaar ligt alleen in grootere zorg en meerdere naauwkeurigheid om die gereed te maken. Wij bezitten in onze taal een werkje, getiteld: *Beknopte handleiding voor de homoeopathische pharmacie*, naar het Fransch van Dorvault, een der voornaamste homoeopathische geneeskundigen. In dit werkje vindt men voorgeschreven hoe die geneesmiddelen moeten worden bereid. De apotheker heeft dus slechts zich dat boekje aan te schaffen, en hij kan die bereiding leeren. Wil men te dien aanzien nog meer kennis opdoen, dan zijn er in de Fransche taal meerdere publicatiën van dien aard.

Ik zie dus niet in dat deze wets-ontwerpen aan de uitoefening der geneeskunde in die rigting den weg zouden sluiten. Men zal toch niet willen dat aan iemand, die eene eigenaardige methode wil volgen om de geneeskunst uit te oefenen, worde toegestaan wat men aan anderen weigert. Het moet buitendien eerst bewezen worden dat de apotheker de middelen niet kan gereed maken.

Mijnheer de Voorzitter, een der gewigtigste bezwaren tegen deze wetsvoordragt erken ik te zijn gelegen in de overgangsbepalingen, de artt. 20 en 21. Ik geloof wel niet met den heer van Nispen van Pannerden dat daarbij aan sommigen eene bestaande bevoegdheid wordt ontnomen; maar het valt niet te ontkennen dat daarbij meerdere bevoegdheid toegekend wordt aan hen die op dit oogenblik niet kundig genoeg geacht worden om de geneeskunst in haren geheelen omvang uit te oefenen. Maar hoe zal men immer tot eenheid van stand kunnen geraken, of liever gezegd, hoe zal men immer uit den bestaanden toestand komen, indien men geene overgangsbepalingen wil aannemen? Men moet zich dus afvragen: zullen die bepalingen in de praktijk zoo veel bezwaar opleveren, dat alleen daarom zoodanig wets-ontwerp niet aanneembaar is?

XV. *Regeling van het geneeskundig Staats-oezigt enz.* (Beraadslaging over wets-ontwerp II.)

Ik geloof het niet; men moge met mij daaromtrent in gevoelen verschillen, maar ik betwijfel dat bij voorbeeld de doctoren, die thans geene heelkundige operaties doen, nu art. 20 van de wet hun het verrigten van sommige operaties toestaat, zij deze zullen gaan doen, ten ware zij er zeer zeker van zijn daarin volkomen te slagen, om de eenvoudige reden dat bij mislukking hunne geheele reputatie er mede gemoeid is.

Ik geloof evenmin dat de plattelandsgeneesheeren nu onmiddellijk, ten gevolge van deze bepalingen, zich elders zullen gaan vestigen en daar de geneeskunde in haren geheelen omvang zullen gaan uitoefenen, waar zij thans daartoe niet bevoegd waren; want op de plaatsen waar zij gevestigd zijn zullen zij eene clientèle hebben, die zij op de andere plaats nog zouden moeten maken. Werkelijk, iemand, die de geneeskundige praktijk uitoefent, verlaat niet zoo ligt zijne standplaats om naar eene andere plaats te gaan en daar op nieuw aan te vangen.

In ieder geval komt hij daar tegenover de bestaande geneeskundigen, en zijn arbeid zal niet gemakkelijk zijn, want op hem zal ieder het oog gevestigd houden, en bij de minste fout zal hij zijne reputatie verloren hebben. Men moet hem die bevoegdheid ook om eene andere reden wel geven, die zeker zeer illicite is, maar, helaas, toch bestaat. Verrweg de meeste plattelandshoofden oefenen de geneeskunde in haar geheelen omvang uit; volgens de bestaande wetten mogen zij het niet doen, maar het geschiedt. Men vervolgt niet, omdat het in den regel bijna niet mogelijk is het bewijs te leveren, dat werkelijk tijd genoeg voorhanden was om andere hulp in te roepen.

Ik geloof dus niet dat in de praktijk de bepalingen van artt. 20 en 21 zoodanig nadeel zullen te weeg brengen als sommigen zich daarvan voorstellen.

Ik kan mij echter zeer goed begrijpen, hoezeer ik voor deze wet ben, dat men er bezwaar in vindt. Die overgangsbepalingen schijnen voor den geachten spreker uit Zeeland om eene andere reden groot bezwaar op te leveren. Hij vreest dat het gevolg daarvan zal zijn behoefte aan geneeskunsttoefenaren ten platten lande. De heer van Nispen meent daarentegen dat er nog wel 25 jaren zullen verlopen eer de geneeskunsttoefenaren, na de invoering dezer wet gevormd, overal zullen practiseren. Derhalve is het gevaar niet groot dat men geneeskundige hulp zal missen. Ik geloof niet dat iemand, die eens ergens praktijk heeft, zich zoo ligt zal verplaatsen, vooral nu hij grootere bevoegdheden erlangt.

Ik meen hiermede genoegzaam de redenen te hebben blootgelegd die mij voor dit wets-ontwerp zullen doen stemmen.

De heer Huidecoper van Maarsseveen: Ik wensch de gronden mede te deelen waarop ik tegen dit wets-ontwerp en waarschijnlijk ook tegen het volgende zal stemmen. Ik heb op die beide wets-ontwerpen deze algemeene bedenking, dat daarin het doel, waarmede zoodanige regeling wordt daargesteld, niet genoeg is in het oog gehouden. Dat doel is toch, naar ik meen, te waken dat de genees-, heel- en verloskunde niet worde uitgeoefend dan door de zoodanigen, die voldoende waarborgen opleveren, dat zij wetenschappelijk gevormd en in alle opzichten bekwaam zijn voor dat belangrijke vak; en voorts dat geen bedriegelijke en voor het algemeen belang nadeelige praktijken worden uitgeoefend, die onder schoonschijnende benamingen niets anders zijn dan kunstenaarijen om ten koste van het algemeen voordeelen te behalen.

Dit doel nu is, naar mijne meening, bij deze wets-ontwerpen niet genoeg voor oogen gehouden; aan den eenen kant gaat men te ver en aan den anderen worden niet al de waarborgen gegeven die in eene wettelijke regeling van dit onderwerp konden worden opgenomen. Ik mis den waarborg, dat de geneeskunde slechts zal worden uitgeoefend door de zoodanigen, die het universitair onderwijs genoten en aan de hogeschool, het brandpunt van wetenschap en beschaving, zich voor hunne moeilijke en gewichtige betrekking gevormd hebben.

Bij het wets-ontwerp, dat thans aan de orde is, wordt het beginsel gesanctioneerd, dat het afleggen van een staatsexamen voldoende is tot het erlangen van den graad van genees-, heel- en verloskundige in den uitgebreidsten zin. Dat beginsel acht ik niet wenschelijk, omdat het mij voorkomt, zoo als reeds zeide, geen genoegzame waarborgen aan te bieden voor de maatschappij, dat de geneeskundigen of, gelijk zij voortaan zullen heeten, de *artsen*, steeds zullen zijn wetenschappelijk gevormde mannen, en dat zij die grondige studien zullen hebben volbragt, die voor de geneeskundigen zoo hoogst noodzakelijk zijn.

Ik deel ten dezen opzichte niet in hetgeen de Minister van Binnenlandsche Zaken heden morgen heeft gezegd, dat namelijk voortaan eene volledige medische vorming zal plaats hebben. Dit kan, geloof ik, niet worden verwacht dan daar, waar de universitaire opleiding het staatsexamen is voorafgegaan. Door den

spreker uit Gelderland is het reeds heden gezegd, dat examina niet altijd den juiste maatstaf van verkregen kundigheden en degelijke wetenschappelijke vorming kunnen aantonen. Ik beroep mij hierbij ook nog op het oordeel van een zeer bevoegd beoordeelaar, professor Mulder, wiens geschrift ons allen bekend is. Maar dit beginsel zal ook naar mijne overtuiging nadeelige gevolgen hebben ten opzichte van het onderwijs aan de hogescholen. Ik vrees dat het bezoeken van de hogescholen door de jongelieden die zich voor de geneeskunde wenschen te bekwaamen, van lieverlede zal verminderen, en zou daarom wenschen, dat als algemeen beginsel werd aangenomen het erlangen van den doctoralen graad voor alle geneeskundigen als eerste vereischte, en daarna het afleggen van een staatsexamen.

Mijn tweede bezwaar tegen deze wets-ontwerpen is gelegen in de uitsluiting van de homeopathie. Ook dit punt is reeds door andere sprekers uitvoerig behandeld, en ik zal er dus niet anders van zeggen, dan dat men den oisch van eene geneeskundige Staatsregeling, namelijk te waken tegen bedriegelijke handelingen, die ten nadeele van het algemeen kunnen strekken, naar ik meen ten dezen opzichte uit het oog verliest en te ver gaat. Door het verbod aan de geneeskundigen om zelve hunne medicijnen af te leveren, wordt de uitoefening van die geneeswijze als het ware onmogelijk gemaakt, en ik acht dit eene groote onregtvaardigheid jegens allen, die de homeopathie zijn toegedaan, en eene inneming van den Staat, die op geene gronden te verdedigen is. Wanneer van allen, die de geneeskunde willen uitoefenen, vooraf wordt gevorderd, dat zij voldoende bewijzen van bekwaamheid en wetenschappelijke vorming geven, kan er geene reden bestaan om hen te beletten eene geneeswijze uit te oefenen, die als wetenschap in de geheele beschaafde wereld burgerrecht heeft verkregen, en die voor een groot gedeelte dezelfde wetenschap en studie tot grondslag heeft, waarop alle geneeskunde moet rusten.

Ik heb gemeend dit weinige in 't midden te moeten brengen, ten einde de gronden aan te geven, waarom ik tegen dit in het volgende wets-ontwerp zal moeten stemmen.

De heer Thorbecke, Minister van Binnenlandsche Zaken. [*Deze rede zal nader worden medegedeeld.*] II.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wets-ontwerp tot regeling der voorwaarden tot verkrijging der bevoegdheid van geneeskundige, apotheker, hulp-apotheker, leerling-apotheker en vroedvrouw, wordt daarna in stemming gebragt en met 20 tegen 13 stemmen aangenomen.

Voor hebben gestemd de heeren: Cost Jordens, van Eysinga, Messchert van Vollenhoven, Boreel van Hogelanden, Geertsema, van Andringa de Kempnaer, Beerenbroek, Hein, Viruly, Blankenheym, Hengst, van Vollenhoven, de Villers de Pité, van Swinderen, van Beeck Vollenhoven, van Sasse van Ysselt, Verschoor, van Weel, Smit en de Voorzitter.

Tegen hebben gestemd de heeren: de Vos van Steenwijk, van Aylva van Pallandt, Fransen van de Putte, van der Lek de Clercq, Cremers, 't Hooft van Benthuisen, Hartsen, Huydecoper van Maarsseveen, Taets van Amerongen, van Nispen van Pannerden, Schimmelpenninck van der Oije, van Rhemen van Rhemenshuizen en Tonckens.

II. Het WETS-ONTWERP REGLENDE DE UITOEFENING DER GENEESKUNST.

De beraadslaging wordt geopend.

De heer van Nispen van Pannerden. [*Deze rede zal nader worden medegedeeld.*] II.

De heer van Andringa de Kempnaer: Ik heb mijne stem gegeven aan de beide eerste wets-ontwerpen, niet omdat ik overtuigd was dezelve zonder gebreken zijn, maar omdat de toestand voorziening vordert. Ik denk echter zoo gunstig niet over dit ontwerp. Ik heb een bezwaar tegen art. 9, dat reeds door den vorigen geachten spreker uit Gelderland is ontwikkeld. In de eerste alinea lees ik: »Het afleveren van geneesmiddelen is, behalve in de gevallen in dit artikel voorzien, verboden aan allen die geneeskunst uitoefenen, zelfs indien zij de bevoegdheid tot uitoefening der artseneijbheidkunst verkregen hebben.» Ik vind die bepaling zóó illiberaal, zóó tegen het algemeen belang, zóó ingrijpend in de regten van hen aan wie de zorg voor de zieken is

XV. *Regeling van het geneeskundig Staatstoezicht enz. (Beraadslaging over wets-ontwerp III.)*

toevertrouwd, dat deze bepaling het voor mij onmogelijk maakt, mijne stem aan deze wet te geven.

De heer **Thorbecke**, Minister van Binnenlandsche Zaken. [*Deze rede zal nader worden medegedeeld.*] III.

De heer **van Nispen van Pannerden**. [*Deze rede zal nader worden medegedeeld.*] II.

De heer **van Andringa de Kempnaer**: Mijn bezwaar tegen deze wet is door het gesprokene door den Minister niet weggenomen. Ik houd de vrije uitoefening van het vak, waarvoor men examen heeft afgelegd, regmatig.

Het artikel spreekt van *plaatsen*. Wat wordt daarmee bedoeld? Zijn dit afzonderlijke dorpen? Zijn dit geheele gemeenten? Uit de wet is het niet duidelijk. Maar staat het nut van zoodanig verbod wel over tegen de schade die het kan aanbrengen, vooral op het platteland? Is het daar niet nuttig dat een geneesheer, die in den nacht of bij ontijden bij een patient geroepen wordt, zich voorzie van die geneesmiddelen, wanneer hij weet naar welken patient hij zich begeeft? Moet het verbod of de beperkende bepaling niet nadeelig werken? Zal het niet kostbaar zijn voor den gene die geneeskundige hulp moet inroepen, om en met den doctor en met den apotheker te doen te hebben, terwijl hij spoediger en voordeliger door een deskundige konde behandeld worden? Ik beschouw dit artikel als een monopolie voor de apothekers, terwijl zij overigens in andere bepalingen uitermate worden belemmerd en in hunne vrijheid nutteloos worden verkort. Mijn bezwaar is dus door het antwoord van den Minister niet opgelost.

De heer **Thorbecke**, Minister van Binnenlandsche Zaken. [*Deze rede zal nader worden medegedeeld.*] IV.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wets-ontwerp tot regeling van de uitoefening der geneeskunst, in hoofdelijke stemming gebracht, wordt met 22 tegen 10 stemmen aangenomen.

Voor hebben gestemd de heeren: Viruly, Blankenheym, Hengst, van Vollenhoven, van Swinderen, van Beeck Vollenhoven, van Sasse van Ysselt, Verschoor, van Weel, Smit, de Vos van Steenwijk, Cost Jordens, van Aylva van Pallandt, van Eysinga, Messchert van Vollenhoven, Fransen van de Putte, Boreel van Hogelanden, Geertsema, Hartsen, Beerenbroek, Hein en de Voorzitter.

Tegen hebben gestemd de heeren: Huidecoper van Maarsseveen, de Villers de Pit , Taets van Amerongen, van Nispen van Pannerden, van Rhemen van Rhemenshuizen, Tonckens, van der Lek de Clercq, Cremers, 't Hooft van Benthuisen en van Andringa de Kempnaer.

Bij deze stemming was de heer Schimmelpenninck van der Oije afwezig.

III. Het ONTWERP VAN WET REGELENDE DE UITOEFENING DER ARTSENIJBEREIDKUNDE.

Dit wets-ontwerp wordt zonder beraadslaging in stemming gebracht en met 27 tegen 4 stemmen aangenomen.

Voor hebben gestemd de heeren: van Swinderen, van Beeck Vollenhoven, van Sasse van Ysselt, Verschoor, van Weel, Tonckens, Smit, de Vos van Steenwijk, Cost Jordens, van Eysinga, Messchert van Vollenhoven, Fransen van de Putte, van der Lek de Clercq, Cremers, Boreel van Hogelanden, Geertsema, Hartsen, Beerenbroek, Hein, Viruly, Huydecoper van Maarsseveen, Blankenheym, Hengst, van Vollenhoven, de Villers de Pit , van Nispen van Pannerden en de Voorzitter.

Tegen hebben gestemd de heeren: van Rhemen van Rhemenshuizen, 't Hooft van Benthuisen, Taets van Amerongen en van Andringa de Kempnaer.

Bij deze stemming waren afwezig de heeren Schimmelpenninck van der Oije en van Aylva van Pallandt.

Niets meer voor heden aan de orde zijnde, wordt de Vergadering gescheiden.

VERSLAG, UITGEBRAGT IN DE ZITTING VAN 31 MEI.

VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS over het ontwerp van wet tot herziening der bepalingen opens den suiker-accijns.

1. De beduidende verandering, welke dit wets-ontwerp door de vaststelling in de Tweede Kamer van het nieuwe art. 4 ondergaan heeft, vond meer bijzonder in drie afdelingen der Eerste Kamer bij het onderzoek zeer ernstige bestrijding. Men beweerde dat door deze wijziging de geheele oekonomie der suikerwetgeving verstoord is. Het vaststellen van een *minimum* der opbrengst van den suiker-accijns werd door de Regering zelve bij hare Memorie van Toelichting verklaard belemmerend te werken voor de ontwikkeling der nijverheid, omdat de exportatie daardoor tot een zeker cijfer beperkt wordt, en de raffinadeurs elke 6 maanden tot verkoop in consumtie gedwongen worden, om de betaalde gelden ten behoeve van den omslag terug te verkrijgen.

2. De bepaling dat, ingeval bij het einde van elke 6 maanden de opbrengst van minstens f1 750 000 niet bereikt mogt zijn, het ontbrekende omgeslagen zal worden over het nog onaangezuiverde bedrag der rekeningen van de raffinadeurs, verdient, volgens vele leden, inderdaad onregtvaardig te worden genoemd. Indien buitenlands geraffineerde suiker goedkooper te bekomen mogt zijn dan Nederlandsch fabricaat, dan zal de eerstgenoemde in de consumtie hier te lande althans voor een ruim gedeelte voorzien. Zoodanige buitenlandsche suiker betaalt inkomende regten, en daar inkomend regt niet gelijkstaat met accijns, terwijl deze wet overal van accijns-belasting spreekt, zoo is het eene belangrijke leemte, dat daarin niet duidelijk is bepaald geworden, dat hetgeen aan invoerregten van suiker geheven wordt, in mindering zal komen van het gevorderde bedrag aan opbrengst van accijns. Omtrent dit belangrijk punt bestond er twijfel en verschil van opvatting. Sommige leden wezen op art. 10, § 1, waarbij bepaald wordt, dat de accijns verschuldigd is *bij den invoer*, waaruit zij meenden te mogen afleiden dat het inkomend regt in dit geval niet anders is dan suiker-accijns en van het cijfer van 3½ miljoen gulden moet worden afgetrokken. Anderen meenden dat dit niet duidelijk in de wet staat en de Regering in elk geval zich daaromtrent bepaald te verklaren heeft.

3. In eene afdeling, binnen welke de bepalingen omtrent den accijns op de suiker anders vrij algemeene goedkeuring verwierven, werd bedenking geopperd ten aanzien van het blijkbaar ontbreken bij de Regering van een vast en onwankelbaar stelsel ten aanzien der regeling van dezen accijns, die van zijne invoering af steeds aan fluctuatien is prijs gegeven, zoodat het aan de daaruit voortgevloeide onzekerheid toegeschreven schijnt te moeten worden, dat de reclames tegen zijne heffing zich steeds hebben opgevolgd. Het kwam aan de leden dezer afdeling daarom bevreemdend voor dat de Regering zich niet met meer klem tegen de inlassching van het nieuwe art. 4 in het wets-ontwerp heeft verzet. Zij waren beducht dat de bepaling van het *minimum* van opbrengst bij de belastingsschuldigen een geheel ander denkbeeld zoude doen rijzen, dan in werkelijkheid bij het vaststellen dier bepaling is bedoeld, namelijk dat als eenmaal dit minimum is bereikt, de schatkist als bevredigd zoude zijn te beschouwen; want hoewel de Regering aan dat denkbeeld wel niet toegeven zal, zou het haar toch meerdere moeilijkheden bij de uitvoering der wet kunnen berokkenen, dan gewoonlijk het gevolg zijn eener verhooging van belastingen.

4. Meer algemeen was het bezwaar dat zich in drie afdelingen deed vernemen over de onbillijkheid, die er in deze bepaling ligt, om haar enkel op de raffinadeurs toe te passen en niet eveneens op de fabrikanten van beetwortelsuiker, welke bij de wet niet als raffinadeurs beschouwd worden, ofschoon zij dit toch eigenlijk zijn, daar zij allen zoowel bruine als blanke suiker voor den uitvoer, en witte suiker voor de binnenlandsche consumtie voortbrengen.

5. Ook behoorden, naar het oordeel van vele leden, de handelaren, de grossiers, of zoogenaamde tweede hand in suiker, hunne quota in den omslag van hetgeen aan het minimum ontbreken zal bij te dragen, daar zij volgens art. 15 tegen borgtocht een doorlopend crediet van vijf maanden bij het Rijk voor den accijns genieten, en zich dus in veel gunstiger omstandigheden geplaatst zien

31STE ZITTING. — 31 MEI.

XV. *Regeling van het geneeskundig Staatsexamen enz.* (Beraadslaging over wets-ontwerp II.)

(SUPPLEMENTBLAD.)

REDEVOERINGEN, *uitgesproken door den heer*
van Nispen van Pannerden *in de zitting van*
den 31sten Mei 1865.

[Zie bladz. 245.] I.

Dit wets-ontwerp, Mijne Heeren, is veel gewigtiger dan het vorige. Gisteren veroorloofde ik mij u eenige korte beschouwingen over het eerste wets-ontwerp mede te deelen, heden zal ik iets meer van uw geduld en uw tijd moeten vragen. Ik vertrouw dat gij mij dit om het gewigt van het ontwerp wel zult willen toestaan.

Deze voordragt wijkt zeer af van het oorspronkelijk door de Regering ingediende wets-ontwerp. Twee malen werd de discussie bij den anderen tak der wetgevende magt geschorst; de eerste vooral om aan de Regering de gelegenheid te geven om het hoofd-beginsel, waarop de wet rustte, te wijzigen; en de tweede maal om het gedeelte van het ontwerp dat aangenomen was te doen drukken, ten einde alzoo zou kunnen worden nagegaan het verband tusschen hetgeen reeds aangenomen was en hetgeen nog behandeld moest worden.

Het schijnt mij toe dat dit wets-ontwerp eigenlijk meer is zamengesteld gedurende de discussie bij den anderen tak der wetgevende magt, dan dat wij hier een wetsvoorstel voor ons zouden hebben, door de Regering in eene Memorie van Toelichting opgehelderd, door den Raad van State overwogen en door eene schriftelijke gedachtenwisseling bij den anderen tak der wetgevende magt in strekking en bepalingen duidelijk gemaakt.

Niemand zal het toch tegenspreken, dat het voorstel, zoo als het oorspronkelijk bij de Tweede Kamer door de Regering werd ingediend, slechts een overgangsmaatregel was. De Minister zelf heeft het in verschillende redevoeringen beaamd. Desniettegenstaande liet de Minister zich door den aandrang van een achttal leden van de Tweede Kamer bewegen, om dat oorspronkelijke voorstel te vervangen door een voorstel tot definitieve regeling.

Een zeer bevoegd beoordeelaar, uitnemend deskundige, liet zich daarover bij den anderen tak der wetgevende magt aldus uit:

„Ik heb alleen het woord gevraagd om hier openlijk te verklaren, dat ik den Minister hier op dit met zekere lichtzinnigheid ingeslagen pad niet zal volgen, omdat ik de gevolgen van de voorgestelde wijziging, die niet ter *elfder* maar eerst ter *twaafter* ure voorgesteld is geworden, zoo voetsstoots niet kan berekenen of beoordeelen; omdat het zeker is dat daardoor op de regeling van het hooger onderwijs op eene ongehoorde wijze wordt vooruitgehoopen, en op de definitieve vaststelling dezer wijziging later bezwaarlijk kan worden teruggekomen, omdat daardoor eene geweldige en voorbeeldelooze greep wordt gedaan in de wettelijke verordeningen omtrent ons hooger onderwijs, zoodat het als het ware in het hart aangegrepen en in zijne grondvesten geschokt wordt, en omdat belanghebbenden en deskundigen niet in de gelegenheid gesteld zijn geworden omtrent zulk een hoofdpunt, omtrent zulk eene geweldige revolutie hunne zienswijze en bezwaren te doen kennen.”

Ik laat de woorden daar, waarin dit gevoelen is uitgedrukt; maar de denkbeelden, die daaraan ten grondslag liggen, beaam ik volledig. Ik geloof ook dat het niet goed is, dat voor één vak eene dergelijke regeling worde tot stand gebracht. Bestaat er noodzakelijkheid om een staatsexamen in te voeren voor het vak der geneeskunde, diezelfde noodzakelijkheid bestaat voor alle overige wetenschappen. Ik wensch dat die zaak niet met betrekking tot één vak alleen in behandeling kome en geregeld worde.

Wat zal dan nu ingevoerd worden? Is het voorstel, van de Regering nitgegaan, toen zij de wet van een overgangsmaatregel tot eene definitieve regeling ter verandering voordroeg om een algemeen staatsexamen in te voeren, ook aangenomen? Zeker niet.

Wat zullen wij verkrijgen, indien deze wet mogt worden aangenomen.

Vooreerst een algemeen staatsexamen in het theoretisch en praktisch gedeelte der genees-, heel- en verloskunde in haren geheel omvang voor allen die hunne opleiding niet aan onze hoogeschoolen ontvingen en daar niet de examens hebben afgelegd en tot de promotie zijn toegelaten.

Ten tweede een staatsexamen in het praktische gedeelte van die drie vakken voor hen, die aan de hoogeschoolen hunne opleiding ontvingen en daar tot de promotie in de drie vakken zijn toegelaten.

Ten derde voor hen, die in het buitenland hunne opleiding

ontvingen en het regt tot uitoefening der geneeskunde in haren geheel omvang in een ander Rijk hebben verkregen, een staatsexamen in de geregte geneeskunde, in de genees-, heel- en verloskunde en de artsenijmengkunst zoowel theoretisch als praktisch.

Wij zullen dus, naar mate van de opleiding, drieërlei soort van staatsexamens hebben. Weinigen zullen tegenspreken, dat dergelijke bepalingen diep ingrijpen in de groote en gewichtige beginselen, die bij de regeling van het hooger onderwijs voor alle wetenschappen tot grondslag moeten worden genomen. Nu houd ik het niet voor goed, dat deze bepalingen, die in den loop der discussie zijn voorgedragen en vastgesteld, zijn aangenomen zonder dat aan de mannen der wetenschap en aan het publiek gelegenheid is gegeven, hun gevoelen daarover te zeggen.

Men zal beweren: Er is een genoegzame tijd voorbijgegaan tusschen de aanneming dezer wet bij den anderen tak der wetgevende magt en de behandeling bij deze Kamer, om daartoe gelegenheid te geven. Maar men vergeet niet, dat deze Kamer verstoken is van het regt van amendement, en dat dus die drie bepalingen, zoo als ik de eer had ze u voor te houden, hier of te zamen aangenomen of te zamen verworpen moeten worden. De zelfde waarborg bestaat dus niet, dat de gelegenheid om bezwaren in te dienen gegeven was voor dat de behandeling bij de Tweede Kamer plaats vond.

Maar hoe dit zij, zeker zal hetgeen nu aangenomen mogt worden invloed uitoefenen op de toekomstige regeling van het hooger onderwijs. Ik wensch dat zulk een gewichtig vraagstuk in *algemeen* zin bij de regeling van het hooger onderwijs moge worden besproken en uitgemaakt, maar niet voor de geneeskunde alleen.

Er zijn landen waar een algemeen staatsexamen is ingevoerd — de Minister heeft het u zoo even gezegd, — maar niet overal op gelijke wijze. Er zijn toch landen waar men er zich niet mede bemoeit, op welke wijze men zijne opleiding heeft ontvangen; maar er zijn ook landen, waar men tot dat staatsexamen voor de geneeskunde niet wordt toegelaten zonder het bewijs te hebben overgelegd dat men aan eene hoogeschool is opgeleid en daar de verschillende lessen heeft gevolgd. Hier nu zullen, gelijk ik reeds de eer had te zeggen, de examina gevorderd worden naar mate van de opleiding. Ik ken geen land waar iets dusdanigs bestaat.

In België — de Minister heeft het u zoo even gezegd — is een algemeen staatsexamen en eene jury centrale ingevoerd, maar de toestand van België is geheel anders dan die van Nederland. Daar bestaan vrije universiteiten, aan wier professoren men toch zeker niet kan toekennen het regt om van staatswege te verklaren dat iemand bekwaam is de geneeskunde uit te oefenen. De vergelijking met België gaat dus mijns inziens niet op. Wij hebben hier drie staatshoogeschoolen en ééne gemeentelijke hoogeschool, maar de laatste kan toch niet worden gelijkgesteld met de universités libres in België.

Maar toen men nu in België de jury centrale invoerde, heeft men toen ook aan de regering overgelaten de samenstelling van die jury te regelen, heeft men niet daar bepaalde kategorien van personen aangewezen, waaruit de leden der jury moesten worden benoemd en het aantal personen bepaald hetgeen daarin zitting moest nemen? Naar de bepalingen dezer wet zal die samenstelling zoowel wat betreft het getal leden als de regeling van het personeel, waaruit de jury zal zijn zamengesteld, geheel overgelaten blijven aan den tijdelijken Minister van Binnenlandsche Zaken. Is dat wenschelijk? Ik voor mij moet het betwijfelen. Wil men een algemeen staatsexamen, naar mijne bescheidene meening zou dan de wet vooreerst moeten regelen het getal personen, waaruit die commissien zamengesteld moeten zijn; en in de tweede plaats zou zij moeten aanwijzen, uit welk soort van personen zij zouden moeten worden gekozen.

De geachte spreker uit Groningen heeft er gisteren reeds op gewezen, dat het examen, dat aan de hoogeschoolen wordt afgelegd, ook een staatsexamen is, want de professoren, die daar benoemd worden om onderwijs te geven als ook om de examina af te nemen, zijn staatsambtenaren.

De Minister heeft nu zoo even het onderscheid geschilderd tusschen het faculteitsexamen, gelijk hij het gelieft te noemen, dat aan de hoogeschoolen plaats vindt, en een algemeen staatsexamen. Het eerste voordeel, dat hij er in gezien heeft, is de openbaarheid. Ik erken, met den Minister, dat op dit oogenblik openbaarheid in de toepassing bij de examina aan de hoogeschoolen niet bestaat. Maar ik geef niet toe, dat zij wettelijk niet bestaat. Ik geef ook niet toe, dat het altijd geweest is, gelijk het nu is, dat er niemand kwam om die examina bij te wonen. Toen ik aan de Utrechtsche hoogeschool studeerde en daar mijn examens heb afgelegd, werden die regelmatig door velen bijgewoond. De openbaarheid kan dus, naar ik geloof, voor beide gelijk zijn.

XV. *Regeling van het geneeskundig Staatsexamen enz.* (Beraadslaging over wets-ontwerp II.)

De Minister heeft gezegd, dat er tusschen hen, die onderwijs gaven, en hen die het ontvangen, altijd eenig verband bestond, en er dus meer waarborg was wanneer het examen wordt afgenomen door personen, die aan hen, die geëxamineerd moeten worden, geen onderwijs hadden gegeven. Het is niet tegen te spreken. Maar de Minister vergeet daarbij iets, dat hetgeen hij het faculteitsexamen gelieft te noemen, op het staatsexamen voor heeft. Bij het staatsexamen moeten zij die examineren alleen afgaan op hetgeen tijdens het examen behandeld wordt. Bij het examen aan de hoogeschoolen wordt dat afgenomen door hen, die het onderwijs gaven, en behoeft men dus voorzeker niet enkel af te gaan op de uitkomst van het examen. De meeste professoren weten zeer goed, of hij, die zich aan het examen onderwerpt, bekwaam is of niet. Die groote waarborg wordt bij het staatsexamen gemist. Maar bovendien is niet ieder, op elk gegeven oogenblik, geschikt om een staatsexamen te ondergaan. Hij die een ongelukkigen dag treft, zal in eene zeer moeilijke positie bij het staatsexamen komen.

Maar dat nu daarlatende, vraag ik: welke grond bestaat er om voor hen, die aan de hoogeschool eene opleiding ontvingen, het theoretisch examen te doen afnemen door de professoren, onder wier leiding zij hunne studien gedaan hebben en om het praktisch examen aan eene staatscommissie op te dragen? Zijn de professoren bekwaam, bevoegd en geschikt om het theoretisch examen af te nemen, waarom zijn zij dan ongeschikt om ook dat praktisch examen van diezelfde personen af te nemen?

Maar is het nu goed dat een algemeen staatsexamen wordt ingevoerd zonder dat nagegaan wordt of de verordening, die het hooger onderwijs regelt, verandering en verbetering behoeft? In verschillende brochures, die aan ons zijn toegezonden, wordt er op gewezen dat het onderwijs voor en het examen in de geneeskunde in haren geheelen omvang aan de hoogeschoolen wijziging noodig hebben, indien deze wet mogt worden aangenomen. In eene van die brochures heb ik gelezen dat de professoren die wijziging wel zelve zullen aanbrengen. In eene andere: hetgeen ontbreekt, kan bij besluit gewijzigd en aangevuld worden. Maar nu vraag ik, of het in den geest van de Grondwet ligt, die zegt dat het hooger onderwijs moet geregeld worden bij de wet, dat op die wijze eene verandering zal tot stand komen zonder dat de wetgever er mede wordt gemoed.

Het is gisteren reeds gezegd door andere sprekers en ik herhaal het: bij deze wet worden wel de examina maar niet het hooger onderwijs voor de geneeskunde geregeld. Men laat het hooger onderwijs bestaan, zoo als het sinds 1815 geregeld was, met al de gebreken die het mogten aankleven, en waarvan er een is dat door ieder erkend wordt, dat is: de vijf maanden vacantie die bij vele faculteiten bij onze hoogeschoolen bestaan.

Mij komt het voor dat men eerst het onderwijs en daarna de examina moest regelen; dat men eerst van staatswege moest bepalen welke inrigtingen er zullen zijn om de gelegenheid te geven die kundigheden te kunnen opdoen, die men voor een staatsexamen behoeft, alvorens het staatsexamen zelf vast te stellen. Ik betwijfel, of wij, zoo als wij nu handelen, wel billijk handelen tegen degenen die zich aan de geneeskunde willen wijden.

De Minister heeft reeds gisteren het denkbeeld, dat de regeling van het hooger onderwijs moet voorafgaan, bestreden. Hij heeft gezegd dat het onderwijs, dat aan de hoogeschoolen gegeven wordt, voldoende is om zich voor het staatsexamen voor te bereiden. Het is mogelijk. Maar ik heb reeds de eer gehad aan te toonen dat dit niet geheel juist is. Dit is zeker, dat eerst het onderwijs en daarna het examen, dat de eindpaal is van het onderwijs, moet geregeld worden.

De Minister heeft gisteren gezegd, dat de aanneming dezer wets-ontwerp een teken zal zijn dat wij de regeling van het hooger onderwijs binnen kort te wachten hebben. Wil de Minister daarmee zeggen: zoo gij deze wetten goedstemt, zal ik spoedig de wet tot regeling van het hooger onderwijs voordragen; zoo gij ze afstemt, zult gij mij niet genegen vinden die voordragt te doen? Is dit de bedoeling, dan is dat voor mij verstaanbaar; zoo niet, dan begrijp ik niet hoe de aanneming dezer ontwerpen leiden kan om de indiening van de wet op het hooger onderwijs te bevorderen.

In de andere Kamer heeft de Minister gezegd in de zitting van 13 Maart, (*Bijblad*, bladz. 631 en 632):

» Wanneer iemand mij zegt, dien morgen of bij den aanvang van de volgende zitting de wet tot regeling van het hooger onderwijs in, dan kunt gij of dan kunnen zij, die dan leven, eenige hoop koesteren dat die wet binnen tien jaren in werking zal komen, dan durf ik hem niet tegenspreken. Ik heb mij bedrogen in den schatting van den tijd, die noodig is om zulke maatregelen tot stand te brengen; ik zal mij daarin nog dikwijls bedriegen; niettemin mag ik anderen, op het punt zich op gelijke wijze te mis-

leiden, waarschuwen door het voorhouden eener ondervinding, die wij allen gemeen hebben.

» De heer van Limburg Brouwer zag in dit ontwerp eene reden voor uitstel der regeling van het hooger onderwijs. Waarom? Ik geloof niet, dat de aanneming van dit wets-ontwerp van eenigen invloed zal zijn, hetzij op den Minister, welke die regeling in te dienen, hetzij op de Kamer, die ze te overwegen heeft. Noch de Minister, noch de Kamer zal daarom een enkelen stap sneller of langzamer doen.

Zoo nu de Minister destijds van oordeel was dat de aanneming van deze wets-ontwerpen op den Minister geen invloed zou uitoefenen, dan is blijkbaar, mijns inziens, zijne meening door den loop der discussie veranderd.

Ik ben overtuigd dat de verwerping van deze wetten er toe zal leiden om eene wet op het hooger onderwijs voor te dragen, en dat de aanneming eener der hoofddrangredenen om die regeling voor te dragen zal doen vervallen.

Kunnen nu de bepalingen van deze wet eenen heilzamen invloed uitoefenen op de studie van de geneeskunde in haren geheelen omvang? Zullen zij aanleiding geven om aan het land bekwaame geneeskundigen te schenken? De Senaat van de Utrechtsche hoogeschool, de curatoren van deze en vele andere bekwaame mannen betwijfelen dit, en ik ben ook nog niet overtuigd, dat de bedenkingen die zij in het midden hebben gebracht onjuist zijn.

Zullen niet de klinische scholen, die nu bestaan of verder opgericht of uitgebreid zullen worden, de plaatsen zijn waar de meeste geneeskundigen hunne opleiding zullen ontvangen?

Het is reeds gisteren door den geachten spreker uit Gelderland, den heer van Rhemen van Rhemenshuizen aangetoond, dat de Minister in de andere Kamer duidelijk heeft verklaard, dat hij een voorstander was van het universitair onderwijs, en hij er zeker niet toe zou medewerken om die klinische scholen te verbeteren. Nu wil ik gaarne gelooven, dat deze Minister daartoe niet zal medewerken, maar het is de vraag, of niet de loop van de omstandigheden, naar aanleiding van de bepalingen dezer wet daartoe zullen brengen.

Zullen de kosten van opleiding daar niet veel minder bedragen, dan bij een verblijf aan een onzer hoogeschoolen? Zullen dus die klinische scholen daarom niet alleen door velen worden voortgetrokken, maar ook voortgetrokken moeten worden, omdat niet iedereen in staat is de groote kosten te dragen, die het gevolg zijn van eene opleiding aan de hoogeschool?

In de Memorie van Antwoord, bladz. 9, zegt de Minister, dat zij, die dit gevoelen voorstaan, in gebreke zijn gebleven dat voldoende aan te toonen, en dat het verblijf te Amsterdam zeker niet minder kostbaar is dan het verblijf in eene van onze akademiesteden. Ik voel eenigen twijfel of dit antwoord wel juist is.

Betaalt men aan de klinische scholen dezelfde collegie- en examen-gelden als aan onze hoogeschoolen? Ik geloof dit niet.

Men zal, wanneer men zich met eene eenvoudige levenswijze wil vergenoegen, in Amsterdam goedkooper kunnen leven dan op de meeste plaatsen waar onze hoogeschoolen zijn gevestigd. Ik heb dit altijd hooren beweren door hen, die bij uitnemendheid bevoegd zijn daarover te oordeelen.

Ik vraag daarbij: bestaan ook bij die klinische scholen de vier en een halve of vijf maanden vacantie, zoo als aan onze hoogeschoolen; ontbreekt daar ook gedurende zulk eenen langen tijd alle gelegenheid om lessen te ontvangen?

Heeft men daarbij ook te Amsterdam (om bij het aangehaalde voorbeeld te blijven), waar zoo vele hospitalen zijn waar een groot tal zieken verpleegd en behandeld worden, niet de beste gelegenheid om het praktische gedeelte van de geneeskunde spoediger te kunnen bestuderen; is dus daar niet de gelegenheid om in korten tijd meer af te doen dan aan onze hoogeschoolen? Ik houd de opleiding aan deze en andere klinische scholen minder kostbaar en minder tijdroovend dan die aan de hoogeschoolen.

Nu is het voor het land zeker onverschillig waar de opleiding geschiedt, als er maar bekwaame geneeskundigen gevormd worden. Maar velen meenen dat de opleiding aan de klinische school niet even wetenschappelijk is als die aan de hoogeschoolen, en dat het het staatsexamen alleen daartegen geen waarborg kan geven, omdat, zoo als reeds door uitstekende deskundigen in de Tweede Kamer is gezegd, dat examen moet ingerigt zijn naar de gemiddelde bekwaamheid der examinandi.

Maar door het wets-ontwerp wil men eenheid van stand en wetenschap invoeren. Is dat mogelijk, indien men verschillende examens doet ondergaan? Maar is eenheid wenschelijk en noodzakelijk? Is het noodig dat men niet alleen theoretisch, maar ook praktisch voor de drie vakken bekwaam zij? Ik vrees dat het aannemen van dat beginsel menigeen, die een uitstekenden aanleg heeft voor het medische vak, zal terughouden. Men kan uitne-

XV. *Regeling van het geneeskundig Staats'oezicht enz. (Beraadslaging over wets-ontwerp III.)*

menden aanleg en lust hebben voor de uitoefening der inwendige geneeskunde, maar toch door fysieke oorzaken buiten staat zijn om praktisch de heel- en verloskunde uit te oefenen; men kan bijv. eene verminkte hand hebben. Nu bepaalt art. 5 van de wet dat men in de heel- en verloskunde een praktisch examen moet afleggen. Daartoe zijn die bedoelde personen ongeschikt en zij zullen dus eene loopbaan moeten ter zijde stellen, waarvoor zij zeer veel geschiktheid hadden.

Nu een woord over de apothekers. De heer van Rhemen van Rhemenshuizen heeft er u gisteren reeds op gewezen dat men om hulp-apotheker te worden voldoende bewijzen van kennis moet geven in de Nederlandsche, Latijnsche, Fransche en Hoogduitsche taal. Dat de kennis van de beide eerste talen gevorderd moet worden begrijpt ieder, maar waarom men zoo ver moet gaan om ook de kennis van die twee andere levende talen te vorderen, begrijp ik niet. Ik vrees, met dien geachten spreker, dat men meer zal vorderen dan men zal kunnen verkrijgen en dat de wet onuitvoerbaar zal blijken.

Heb ik bezwaar tegen het wets-ontwerp zelf, tegen de overgangsbepalingen heb ik nog meer bezwaar. Art. 20 regelt de bevoegdheid van de tegenwoordige medicinae doctores. In de andere Kamer is door een bij uitnemendheid bevoegd deskundige aangetoond, dat aan den medicinae doctor ten platten lande bij de wet van 1818 veroorloofd is eenige kleine kunstbewerkingen te doen en daaronder het vaccineren. Nu blijkt het uit de discussien, in de Tweede Kamer gehouden, dat men het eens was daarover, dat het vaccineren eigenlijk eene heelkundige operatie is en niet tot de geneeskunde behoort. Onder hetgeen nu wordt toegelaten volgens art. 20 wordt het vaccineren niet genoemd. Nu heeft men wel gezegd: „dat meerdere sluit het mindere in.” Ik veroorloof mij echter eenigszins te twijfelen, of daar, waar de wet duidelijk en bepaald opgeeft wat veroorloofd is, terwijl in de derde wet strafbepalingen worden gevonden tegen hen, die meer doen dan hun toegelaten is, of het dan zoo aannemelijk is dat de vaccine werkelijk onder dat meerdere begrepen is.

De bepaling van art. 21, reeds gisteren besproken door den heer Fransen van de Putte, geeft nu aan de plattelands-heel- en vroedmeesters de bevoegdheid tot uitoefening van de genees-, heel- en verloskunde in haren geheelen omvang. Zij bezitten noch in genees- noch in heelkunde de bevoegdheid, hun thans gegeven, en waarvoor zij over het algemeen stellig genoegzame bekwaamheid missen.

De Minister heeft het straks doen voorkomen, als of de beperking van hunne bevoegdheid alleen een gevolg was van eene ministeriele instructie. Is dat wel juist? Lezen wij niet in art. 8 van de wet van 1818, dat niemand in ons land tot uitoefening der inwendige geneeskunde mag worden toegelaten, dan die op eene onzer hoogeschoolen den graad van medicinae doctor verkregen heeft? Lezen wij niet op eene andere plaats, dat er dispensatie voor de plattelandsheelmeesters zal kunnen gegeven worden? Lezen wij niet op eene derde plaats, dat eene instructie door de Regering zal worden vastgesteld? en is dit dus wel eene zuiver ministeriele instructie? Is ook niet de eenige reden waarom de Hooge Raad vroeger de toepassing er van geweigerd heeft, dat zij niet behoorlijk was afgekondigd? Ik meen, het is bij de discussie in de Tweede Kamer aangetoond, dat de Hooge Raad in later tijd op die jurisprudentie was teruggekomen, en dat het bij de tegenwoordige jurisprudentie van den Hoogen Raad zeer gemakkelijk zou zijn die instructie te handhaven. Maar dit nu daarlattende, zeker is het, dat men destijds die personen alleen heeft willen toelaten tot het behandelen van inwendige ziekten in haastige en niet gevaarlijke gevallen, en dat zij verplicht zijn om bij meer gewigtige omstandigheden, en wanneer er tijd is, altijd de hulp van een medicinae doctor in te roepen. Is hun niet bepaaldelijk daar, waar twee of meer medicinae doctoren geëtablisceerd zijn, geheel de behandeling van gewigtige gevallen verboden? Is hun in diezelfde instructie niet uitdrukkelijk verboden, zich bezig te houden met gewigtige en met levensgevaarlijke heelkundige kunstbewerkingen, zoo als breuk- en steensnijden, panboring, het afzetten van ledematen en soortgelijke? Indien hun dit nu uitdrukkelijk verboden is, indien die mannen tot nog toe door niemand bekwaam geacht zijn om al die gewigtige handelingen te verrigten, hoe is het dan mogelijk eene bepaling vast te stellen, waardoor zij voortaan bevoegd zullen zijn in het geheele Rijk, waar zij zich ook vestigen, de genees-, heel- en verloskunde in haren geheelen omvang uit te oefenen?

Er is nog meer. Vergelijk art. 20 met art. 21; dan zult gij bevinden, dat de medicinae doctor, die natuurlijk uit hoofde van zijn afgelegd examen bevoegd is de geneeskunde in haren geheelen omvang uit te oefenen, slechts een deel der heelkunde, en de duidelijk daar omschreven kunstbewerkingen uitoefenen mag, zoodat die doctor bij de overgangsbepalingen eene mindere bevoegd-

heid zal verkrijgen dan de plattelandsheelmeester. De man, die eene wetenschappelijke opleiding ontvangen heeft en aan wien ieder meer bekwaamheid toekent, zal dus in eene mindere positie geraken dan de plattelandsheelmeester.

Maar hadden dan de heeren Westerhoff en Godefroi wel ongelijk, toen zij in de andere Kamer die bepalingen zeer irrationeel noemden? Die bepalingen zijn voor een bewoner van het platteland weinig aannemelijk.

Vele van die plattelandsheelmeesters zijn in de kracht der jaren, en voor meer dan 25 jaren wordt de praktijk van de tegenwoordig bestaande medische doctoren en van de artsen, welke ten gevolge van de bepalingen van deze wet zullen ontstaan, geheel en al bedorven door de aan de plattelandsheelmeesters toegekende bevoegdheid.

Ik waag ook in bedenking te geven, of dat wel zorg voor de volksgezondheid is, indien men aan de minder bekwamen, de minder bevoegden, eene bevoegdheid zal geven, niet alleen die zij zich nu zelf hebben aangematigd, maar nog veel meer dan zij zich ooit hebben durven aanmatigen, en meer dan men aan de medicinae doctoren toekent?

Door deze eene bepaling wordt de nieuwe toestand veel slechter dan de oude, en dan wil ik liever het oude behouden met al de gebreken die het aankleven, dan eenen nieuwen toestand helpen invoeren, die een der hoofdgebreken van den ouden toestand niet alleen overneemt, maar verergert en voor een menschenleven bestendigt.

[Zie bladz. 248.] II.

Ik reken mij verplicht, met een enkel woord de redenen aan te geven, die mij zullen bewegen ook tegen dit wets-ontwerp mijne stem uit te brengen.

Mijn eerste bezwaar betreft de homoeopathie. Na al hetgeen ik gehoord heb, ben ik nog geenszins overtuigd, dat die geneeskunde niet belemmerd of geheel onmogelijk zal gemaakt worden door de bepalingen van art. 9 van dit ontwerp. Ik geef toe, dat er in de groote steden geene belemmering zal ontstaan en dat het daar mogelijk zal zijn apotheken op te rigten, die voldoen aan diegenen onder de geneeskundigen, die deze wijze van behandeling voor hunne zieken nuttig rekenen; maar ik kan niet toegeven, dat er geen bezwaar uit zal ontstaan in de kleinere steden. Ik moet er bovendien de aandacht op vestigen, dat het van de Gedeputeerde Staten der provincie zal afhangen, om al dan niet verlof te geven om ten platten lande de medicamenten te leveren. Mijns inziens wordt dus aan deze wijze van geneeskunde de vrijheid niet gelaten, waarop ook zij aanspraak heeft.

Is het in de tweede plaats wel wenschelijk, zoo ver te gaan als men bij dit art. 9 gaat? Zijn er niet verscheidene landen waar men in later tijden tot het denkbeeld is teruggekeerd, om aan iederen geneesheer geheel vrij te laten, om de geneesmiddelen aan zijne patienten te leveren? Op mij heeft hetgeen in Maart jl. in den Grooten Raad te Bern in Zwitserland is voorgevallen veel indruk gemaakt. Er heeft daar eene zeer wetenschappelijke behandeling van het onderwerp plaats gehad, en het resultaat is geweest, dat de Groote Raad met 111 tegen 13 stemmen besloten heeft, aan alle artsen de vrijheid te geven om hunne geneesmiddelen zelf te bereiden of onder hun toezigt te doen bereiden. Ik had gewenscht, dat men ook in Nederland tot dit stelsel ware overgegaan. Ik kan er mij volstrekt niet mede vereenigen, dat de geneesheeren daarin moeten worden belemmerd. De geneesheeren hebben er belang bij, dat zij goede geneesmiddelen leveren; maar kan men wel altijd zeggen, dat de apothekers hetzelfde belang hebben? Ik voel daaromtrent eenigen twijfel, en zie in ieder geval geen enkelen grond, waarom aan de geneeskunstoefenaren hier te lande het regt moet worden ontzegd, dat hun op andere plaatsen is gegeven.

Nu nog een woord over de vroedvrouwen. Men kleef hier het stelsel aan, dat het niet mogelijk is, dat een vrouwelijk verloskundige ooit eene zoodanige bekwaamheid kan verkrijgen, dat zij gebruik zou mogen maken van verloskundige werktuigen. Ook in andere landen is men in later tijd tot de erkenning gekomen, dat dit een vak van geneeskunde is, hetwelk men in den regel mag wenschen, dat zooveel mogelijk door vrouwelijke personen worde uitgeoefend. Nu is het een zeer ongelukkig beginsel van deze wet, om in geen geval toe te laten dat eene vrouwelijke verloskundige, zelfs na het loffelijkst afgelegd examen, van de instrumenten gebruik mag maken. Ik mag mij bij dit vergevorderde uur niet veroorloven u op de wetgevingen van andere landen te wijzen, maar voor mij zullen de met een kort woord aangewezen bezwaren voldoende zijn om mijne stem tegen deze wet uit te brengen.

XV. *Regeling van het geneeskundig Staatstoezicht enz.* (Beraadslaging over wets-ontwerp III.)

[Zie bladz. 249.] III.

De Minister heeft gezegd: op dit oogenblik bestaat geene vrijheid voor het afleveren van geneesmiddelen. Volkomen waar voor de steden, maar onjuist voor het platteland. Ten platten lande bestaat op dit oogenblik volledige vrijheid voor iederen medicinae doctor om geneesmiddelen aan zijne patienten af te leveren. Nu zal het gevolg van deze wet zijn, dat als een apotheker zich op eene plaats vestigt, de toestemming van Gedeputeerde Staten wordt gevorderd. De toestand van de geneeskundigen zal dus aanmerkelijk bezwaard worden door deze wet, want die de toestemming kan geven, kan ze ook weigeren. En van het besluit van Gedeputeerde Staten is geen hooger beroep toegelaten.

Nu het beginsel. De Minister zegt, dat in de meeste landen het beginsel bestaat dat hier geldt. Maar ik heb den Minister gewezen op hetgeen in de laatste jaren in Zwitserland heeft plaats gehad.

Daar is men na eene wetenschappelijke discussie van dit beginsel teruggekomen en heeft men gemeend dat aan iederen geneesheer geheele vrijheid moest worden gelaten om aan zijne patienten geneesmiddelen af te leveren. Dit is ook mijn gevoelen. Het toelaten van openbare apotheken is iets geheel anders.

Nog een woord over de vroedvrouwen. Ik bestrijd het grond denkbeeld van deze wet dat geen vrouwelijke verloskundige bekwaam genoeg kan zijn om van verloskundige werktuigen gebruik te maken. In andere landen heeft men juist erkend dat het wenschelijk was dat dit deel der geneeskunde hoe langer hoe meer aan vrouwelijke geneeskundigen wierd overgelaten. Deze wet sluit dit uit, daar het aan eene vrouwelijke geneeskundige, die door de Staatscommissie, die de Minister zal benoemen, bekwaam is geoordeeld, verboden zal zijn om van verloskundige werktuigen gebruik te maken. Dit is een zeer onjuist begrip.

31STE ZITTING. — 31 MEI.

XV. *Regeling van het geneeskundig Staatstoezicht enz.* (Beraadslaging over wets-ontwerp II.)

(SUPPLEMENTBLAD.)

REDEVOERING, *uitgesproken door den heer van der Lek de Clercq, in de zitting van den 31sten Mei 1865.*

[Zie bladz. 245.]

Ik heb het woord niet gevraagd om de rede van den Minister te beantwoorden, daar ik toch aan de beraadslagingen van gisteren geen deel heb genomen. Ik wensch alleen kortelijk rekenschap te geven van de stem, die ik over dit wets-ontwerp zal uitbrengen.

Zoo het mijn voornemen ware geweest uitvoerig te spreken, mijne taak zou zeer vergemakkelijkt zijn door de rede van den vorigen geachten spreker die op zoo uitnemende wijze op vele punten ook mijn gevoelen heeft uitgedrukt. Maar ik had dat voornemen niet, omdat de materie van deze wet mij zoo geheel vreemd is en voor mij de duisterheid omtrent verschillende zaken, bij den aanvang bestaande, door onderzoek niet werd opgehelderd.

Ik zal mij dus bepalen tot het opgeven van mijn bezwaar tegen deze wet en eene korte aanmerking vooraf doen gaan.

Als ik mij den zin en de bedoeling dezer geneeskundige wetten juist voorstel, dan wordt daarbij beoogd verbetering van den gezondheidstoestand van het volk door het nemen van preventive maatregelen en tevens door hoogere eischen te stellen aan de toekomstige geneeskunsttoefenaren.

Beide denkebeelden juich ik toe. Tot verbetering van de volksgezondheid kan het gisteren aangenomen wets-ontwerp wel iets bijdragen. De inspecteurs — ofschoon ik geen voorstander ben van dergelijke beambten, waar het aankomt op het ontvangen van weldaden — zullen toch wel eenig nut kunnen hebben, vooral wanneer, zoo als de Minister gezegd heeft, bij die ambtenaren geen te dringende kracht zal bestaan, en daardoor de gemeentebesturen en andere instellingen niet met werk worden overladen, en de ingezetenen zelven niet met al te groote kracht zullen worden behandeld om gezond te blijven of te worden. Ik hoop dat de inspecteurs den algemeenen grondregel voor de gezondheid zullen in het oog houden en willen bevorderen, *om veel te laten en weinig te doen*. En dat het niet zoo gemakkelijk is, die groote waarheid algemeen ingang te doen vinden, blijkt daaruit reeds, dat de gezondheidstoestand van de bevolking zeer zeker in hooge mate wordt geschaad door het *misbruik* van sterken drank, en de kleine operatie, *de vaccine*, tot voorkoming van de noodlottige werking eener groote en ernstige ziekte, nog veel tegenstand ondervindt, niettegenstaande vele loffelijke pogingen worden aangewend om het eerste tegen te gaan en het andere te bevorderen.

Voorts hebben deze wetten ten doel om, door de invoering van het Staatsexamen, hen die zich op de geneeskunde toeleggen, bekwaamer te maken, daar men hun hoogere eischen zal stellen. Ik ben in het algemeen niet ingenomen met Staatsexamens. De ondervinding leert toch, zoo als wij gezien hebben bij het Staatsexamen tot toelating van hen, die van het akademisch onderwijs gebruik wilden maken, dat de hoogere eischen, die men in den aanvraag

stelt, langzamerhand afdalen, zoodat men op dit oogenblik daarvan bijna geheel heeft afgezien. Men moet bovendien niet alleen bekwaam en geschikt zijn om een Staatsexamen af te leggen, maar ook om het af te nemen. De Minister heeft op de bezwaren van het faculteitsexamen gewezen, maar ik geloof inderdaad dat die bezwaren in nog meerdere mate toepasselijk zijn op het Staatsexamen. Doch ik laat het Staatsexamen in het midden: daarin zou mijn hoofdbezwaar niet gelegen zijn, al ben ik daarmede niet ingenomen.

Mijn hoofdbezwaar bestaat hierin, dat men eenheid van stand wil invoeren. Ik zal dat bezwaar slechts kort behoeven te ontwikkelen, omdat het reeds gisteren door den geachten spreker uit Zeeland en heden door den heer van Nispen van Pansterdam uitvoerig is behandeld.

Het valt niet te ontkennen, dat het wenschelijk is dat de geneeskundigen in alle opzichten bekwaam zijn, en daartoe zijn hoogere eischen van studie op zich zelve niet te misprijzen; doch men neme daarbij in aanmerking, dat die hoogere eischen van bekwaamheid in drie vakken, — de geneeskunde in haren ganschen omvang, — ook in hooge mate meerdere offers van tijd en geld noodig zullen maken. Bepaalde men zich alleen tot de geneeskunde gelijk tot dusver meestal het geval was, dan had een medicinae doctor, die aan de akademie behoorlijk zijn pligt deed, een zststal jaren aan de akademie noodig te verblijven. Wilde hij vervolgens in de chirurgie en de obstetrie doctoreren, dan werd daartoe minstens nog een paar jaren vereischt. Wordt nu deze wet aangenomen, dan zal de arts dezelfde bekwaamheden minstens moeten hebben als de geneeskundige, die thans in de drie vakken gepromoveerd is. Daarvoor zullen vele kosten gevorderd worden en weinigen welligt zullen zich daartoe geschikt achten of lust gevoelen.

Nu vrees ik, dat die hooge eischen voor kleine steden en vooral ten platten lande nadeelig zullen werken en aldaar aan geneeskundige hulp gebrek doen ontstaan.

Het denkebeeld van eenheid van stand en eenheid van wetenschap moge schoon zijn; voorzeker is het zeer loffelijk om het platteland evenzeer als de steden met wetenschappelijke geneeskundige mannen te begunstigen. Maar op het platteland moet men zich op elk gebied van wetenschap met minder dan in de steden vergenoegen. Dit ligt in de geheele organisatie der maatschappij. Doch op het gebied der geneeskunde behoeft men zich over het gemis aan wetenschappelijke mannen niet zoo zeer te verontrusten, vermits door de leefwijze der plattelandsbewoners men daar de gebreken niet in die mate vindt, die men in de steden aantreft en waarvoor meer algemeene kennis vereischt wordt. Op het platteland heeft men inzonderheid heelkundige en verloskundige hulp noodig. En nu is mijne vrees dat wanneer men in de toekomst veel en misschien te veel van de geneeskundigen zal vorderen, weinigen in staat zullen wezen aan het examen te voldoen, waarvan noodwendig de ongunstige gevolgen het eerst en het meest door het platteland zullen ondervonden worden.

Ik acht het niet noodig in verdere beschouwingen te treden en geloof niet, dat ik door de discussie tot een ander gevoelen zal worden gebracht; maar op dit oogenblik staat het bij mij vast dat de aanneming van dit wets-ontwerp groote nadeelen zal kunnen veroorzaken aan het platteland, waar niet het minste gedeelte der bevolking is gevestigd, en wier belangen niet uit het oog mogen verloren worden.

31STE ZITTING. — 31 MEI.

(SUPPLEMENTBLAD.)

REDEVOERINGEN, *uitgesproken door den heer*
Thorbecke, Minister van Binnenlandsche Zaken,
in de zitting van den 31sten Mei 1865.

[Zie bladz. 245.] I.

II. *Het wetsontwerp regelende de voorwaarden tot verkrijging
der bevoegdheid van geneeskundige, apotheker, hulp-
apotheker, leerling-apotheker en vroedvrouw.*

Mijnheer de President, ik acht het mijn pligt nu, zooveel ik kan, de vragen te beantwoorden en de bedenkingen op te lossen, die omtrent dit wetsontwerp zijn voorgekomen in de vergadering van gisteren. Welligt acht de Kamer dit ook eene meer geschikte verdeeling, daar hetgeen ik te zeggen heb, niet zoo zeer ééne rede, als eene voordragt bij tempo's vordert. Al de gisteren gedane vragen hebben nog geen betrekking tot dit wetsontwerp. Sommige behooren bij de volgende wetten. Daartoe behooren de vragen van den geachten spreker uit Zeeland, vooreerst over de homoeopathie, of die namelijk eene wetenschap zij dan eene kunst; voorts betreffende de vroedvrouwen en ten derde over het tarifieren van de rekeningen der apothekers. Ik behoud mij voor, deze vragen bij de twee volgende ontwerpen, waartoe zij behooren, te beantwoorden. Maar eenige en zeer gewichtige vragen van dien geachten spreker en van een enkel ander lid wensch ik nu op te nemen.

Vooreerst hetgeen de geachte spreker in bedenking gaf omtrent de zamenstelling van de commissie van examen. Hij wil — hoe zal ik het noemen? — eene soort van conciliatoir — met de professoren vereenigen eenige deskundigen, die bij het examen tegenwoordig zijn en over de uitkomsten oordeelen. De hoofdvraag is hier: akademisch faculteitsexamen of algemeen Staatsexamen? Bij het eerste ondervraagt een zeer gering getal, bij niet volle publiciteit; zulk een examen wordt gewoonlijk alleen bijgewoond door belangstellenden, door leerlingen van de hoogeschool zelve. Wil een te examineren persoon van toehoorders verschoond blijven, hij verzoekt zijne vrienden en bekenden niet te komen, omdat eene corona hem in de war zou brengen. Er is publiciteit in theorie, de deuren zijn geopend, zoo heet het in het reglement van 1815, maar in het wezen kan men met meer regt zeggen dat de faculteitsexamina niet openbaar zijn. Voorts worden bij die examina de vragen gedaan door de leermeesters zelve; men zal zoo vele examinerende autoriteiten hebben als er faculteiten of akademien zijn. Van daar verschil van maatstaf. En van hoe groote uitwerking kan dat verschil niet zijn? Ik heb eens ten aanzien van de examina, door de provinciale commissien afgenomen, laten opmaken, welke, over de drie laatste jaren, de reden was tusschen het cijfer der afgewezenen en dat der gehouden examens. Het verschil is zoo groot, dat men in eene provincie onder twee, in andere eerst onder tien of twaalf examens, ééne afwijzing ontmoet. De bekwaamheid kon niet zoo zeer verschillen als deze cijfers aanduiden; maar het examinerend personeel en de maatstaf van beoordeeling verschilden.

Faculteitsexamens zullen altijd iets behouden van schoolexamens, hoe goed ook afgenomen. Wat behoeven wij daarentegen en waarop komt het bij een Staatsexamen aan? Het is te doen, om een waarborg aan de maatschappij te geven. In een raad of in eene commissie van Staatsexamen zal een grooter aantal examinatoren zitten, gestadig afgewisseld en in het volle licht der publiciteit. Het examen zal nu eens te Amsterdam, dan te 's Gravenhage of elders worden gehouden. De examinatoren zullen

niet te doen hebben met hetgeen eene groote belemmering is voor de professoren der faculteiten, met de bijzondere betrekking waarin de leermeester tot den leerling staat. Bij die examinatoren zal de verplichting om door het examen een waarborg aan de maatschappij te verschaffen boven de indrukken of overwegingen gaan, waarin de leermeester tegenover den leerling bevangen kan zijn.

Dit is het verschil. Nu ontstaat de vraag: kan men het systeem van faculteitsexamina mengen? kan men, door bijeenvoeging, een goed zamenstel verkrijgen? Men zal dan toch missen, hetgeen men door instelling van een algemeen Staatsexamen verkrijgt, volkomen publiciteit en onpartijdigheid. Men opent, wanneer men, een Staatsexamen instellende, met de eischen daarvan capituleert, de deur aan misbruik, zoo als men in België heeft ondervonden. Daar heeft men de proef genomen met zoogenaamde *juries combinés*, bestaande uit de professoren van twee faculteiten; men nam alternatief hoogleeraren van de akademien te Luik en te Brussel, of van Luik en Gent. Men kon alleen doctor worden door het examen voor dien jury. Wat was het gevolg? Dat de studenten zich lieten inschrijven bij de beide akademien, waarvan de hoogleeraren examinatoren waren, om bij die van beide bekend te zijn, en zich alzoo een gemakkelijker examensweg te banen. In meer dan één opzicht bestaat tusschen algemeen Staatsexamen en faculteitsexamen het onderscheid van gemeen regt en privilegie.

Het Staatsexamen, zoo als ik het wensch in te rigten, zal geen enkel wezenlijk voordeel der faculteitsexamina missen. En de controle, welke door algemeene, publieke, wél geregelde Staatsexamens over de universiteiten en over het universitair onderwijs wordt uitgeoefend, is even noodzakelijk, als hun invloed dat onderwijs en de universiteitsstudien over het algemeen opbeuren en versterken zal.

Eene tweede bedenking van den heer van de Putte betrof de uitbreiding der bevoegdheid van de plattelandsheermeesters en doctoren. »Zoo het niet mogelijk was die bevoegdheid terug te dringen binnen de perken van de wet van 1818 en van de instructie op grond van die wet gegeven, waar zal dan, vraagt de geachte spreker, de kracht, die tot nu heeft ontbroken om hen te houden binnen de palen der bestaande wet, te vinden zijn om deze nieuwe wet ten uitvoer te leggen?» Staan deze twee zaken wel gelijk? Sedert ongeveer 50 jaren zijn de beperkingen van 1818 overschreden, omdat de nood daartoe drong. Er moest geneeskundige, chirurgische hulp zijn waar die werd gevraagd. Ik laat de onbillijkheid daar om hun, die men de praktijk in grooteren omvang heeft laten uitoefenen dan waartoe zij wettelijk bevoegd zijn, zulks thans op eenmaal te ontzeggen; hoe zou worden te gemoet gekomen in de behoefte der lijders? Van waar zou de noodige geneeskundige hulp op zóó vele punten te verkrijgen zijn?

Dit is niet de eenige reden, schoon zij mij voldoende toeschijnt; er komt bij, dat de bevoegdheid der onderscheidene geneeskunst-oefenaren in 1818 onvolkomen omschreven werd.

Een medicinae doctor in Noordbrabant oefende de heekkunde uit, zonder chirurgiae doctor of heekmeester te zijn; hij werd deswege vervolgd en door den Hoogen Raad vrijgesproken, omdat den med. doctor het uitoefenen der heekkunst niet kon worden belet.

Uit art. 3 van de instructie voor de medicinae doctores zou men zelfs kunnen opmaken, dat aan doctoren ten platten lande de uitoefening der heekkunst voor een deel is toegelaten.

Het ware dus onmogelijk, onregtvaardig, ja strijdig met het volksbelang, de geneesheeren te willen teruggedrijven binnen bepalingen, die reeds zeer korten tijd na de wet en de instructien van 1818 niet meer te handhaven waren. Geen Gouvernement, geene wet zou dat kunnen of mogen doen. Is dat nu voor vergelijking vatbaar met de kracht die vereischt wordt om deze nieuwe wet uit te voeren?

De spreker uit Zeeland vraagt: »indien de bevoegdheid der bestaande geneeskundigen wordt uitgebreid, hoe zullen dan de jonge menschen, die volgens dit wetsontwerp examen hebben afgelegd, eene plaats kunnen vinden?» De eersten sterven uit; en worden, naar mate de plaatsen openvallen, door het aankomende geslacht, volgens de nieuwe eischen geëxamineerd, opgevolgd. Het cijfer van hen, die zich laten examineren, zal zich regelen naar de vraag of behoefte.

De geachte spreker heeft een ander, met het voorgaande strijdig, bezwaar: »indien alleen volledig gevormde geneeskundigen worden toegelaten, hoe zal men in de behoeften van het platteland voorzien?» Is dan, Mijnheer de President, het platteland nog dat van 1818, zonder wegen en andere communicatiemiddelen, zonder ontwikkeling en zonder weelde? Zoo niet te min volledig gevormde geneeskundigen het platteland te gering achten om er zich te vestigen, wat te doen?

Ik herinner België en Pruisen, waar men enkel doctoren kent. Aangenomen echter, de voorwaarden eener praktijk ten platten lande schenen bij ons aan volledig gevormde geneeskundigen niet voordeelig genoeg, dan zou gebeuren op groote schaal wat nu in het klein gebeurt. Wanneer men in deze of gene streek in verlegenheid is, dan looft de gemeente eene bezoldiging uit. Welnu, bij toenemende verlegenheid zal men de bezoldiging verhoogen; des noodig zal de provincie bijstand geven; wellicht zal ook het Rijk de middelen, om genoegzame geneeskundige hulp te verstrekken, vermeerderen. Met een vast inkomen, aldus verzekerd, zal in het gebrek behoorlijk kunnen voorzien worden.

Nog doet men als bezwaar tegen dit wetsontwerp gelden, dat voortaan de drie vakken door één persoon zullen kunnen uitgeoefend worden; men vond dat strijdig met de leer van verdeling van arbeid.

Ik antwoord tweeërlei.

Vooreerst: niemand is verplicht alle drie de vakken uit te oefenen.

Ten tweede: in den regel zal men zich aan die gelijktijdige uitoefening niet wagen. Hoe meer men doordrongen is van hetgeen vereischt wordt tot uitoefening van een der drie vakken, hoe meer men zich tot een enkel vak zal bepalen.

De wet van 1838 hief het verbod van de wet van 1818 op. Zij zeide in den considerans: » De ondervinding heeft de nadeelige gevolgen van eene onbepaalde gemeenschappelijke uitoefening van de drie vakken niet gestaafd. »

Daarom wordt het verbod opgeheven en alles aan zijn natuurlijke loop overgelaten. Na algemeene, gezamenlijke voorbereiding voor de drie vakken splitst de uitoefening zich van zelve.

[Zie bladz. 248.] II.

Mijnheer de President, de discussie heeft het karakter gekregen van verzet tegen hetgeen men eenheid van stand noemt en tegen de instelling van een Staatsexamen. Ik spreek daarover aanstonds; doch hetgeen ik met bijzonder leedwezen vernam is, dat een wetsontwerp als dit gerekend wordt de eer en de regten van de faculteiten aan te randen. Zoo men de discussie op een dergelijk terrein overbrengt, hoe zullen wij dan ooit tot eene reorganisatie van het hooger onderwijs geraken? De eer en de regten van de faculteiten zijn vooral betrokken bij den bloei van het onderwijs, bij de zekerheid dat van de akademie jongelieden in de maatschappij treden, die daar als nuttige leden elk voor zijn beroep werkzaam kunnen zijn; en al wat strekken kan om de werking der hoogeschole op de maatschappij uit te breiden, verhoogt hunne eer en hunnen invloed.

Wat wil men met een Staatsexamen? Daarmede wil men eenparigheid van onderzoek, van deugdelijkverklaring of toelating, wil men eenheid van waarborgen schenken aan de maatschappij. Men wil door een Staatsexamen het niveau van de gevorderde bekwaamheid verheffen. Dat is gedachte en doel van het Staatsexamen. Wanneer nu de geachte spreker zegt: » het Staatsexamen zal van de akademie afleiden », dan moet ik in tweeërlei opzicht van hem verschillen.

Van de akademie afleiden? Het Staatsexamen, ingerigt zoo als hier is voorgesteld, zal naar de akademie leiden, omdat men alleen in universitair onderwijs de middelen zal vinden om aan de eischen van het Staatsexamen te voldoen. Kan wellicht de spreker bedoelen — het is mijns inziens niet denkbaar — dat het bezoek van de universiteit verplichtend zij? Die verplichting bestaat ook nu niet en kan door de wet niet worden voorgeschreven.

» Dit ontwerp verschilt van het oorspronkelijk ingediende voorstel. » Hoe is de loop der zaak geweest? Bij het eerste ontwerp waren de provinciale commissien, en dus de examinerende commissien voor verreweg het grootste aantal onzer geneeskundigen afgeschaffd, en nu wilde de Regering, het universitair examen latende bestaan, daarnevens voor hen, die dat examen niet hadden afgelegd, een Staatsexamen plaatsen. Daarop zeide men: » gij stelt nu toch een Staatsexamen vast; laat dan aan de akademie theoretisch examineren hen die er opgeleid zijn, maar zoek ook voor hen den laatsten waarborg, dien gij aan de maatschappij verschuldigd zijt, in een Staatsexamen, gelijk voor allen; schrijf dus een praktisch examen voor. » Zoodanig praktisch examen maakte tevens eene hervorming van groot gewigt, lang gezocht en gewild, nu reeds mogelijk, eenheid van voorwaarden van wetenschap en uitoefening voor militaire en burgerlijke geneeskundigen. Het struikelblok, dat tot dusver bij de officieren van gezondheid gevonden werd, kon dan worden opgeruimd.

Maar, zegt men, het is niet goed, een Staatsexamen in te stellen voor één tak en niet tevens voor alle takken. Waarom niet? De instelling van een Staatsexamen was in allen geval onvermijdelijk; waarom dat dan niet te gelijk dienstbaar gemaakt tot verkrijging van een waarborg dien de faculteitsexamens, welke ook hunne waarde zij, niet geven kunnen, een eenparigen waarborg van praktische bekwaamheid van allen, hetzij aan hetzij buiten de akademie opgeleid?

Ik heb reeds in de andere Kamer verklaard, dat wanneer het mij vergund zal zijn eene wet tot regeling van het hooger onderwijs voor te dragen, ik geen ander dan een Staatsexamen zal aanbevelen. Doch men stelde zich den tusschentoestand na afschaffing der provinciale commissien voor; wil men daarvoor niet iets instellen, gelijk hetgeen voorgedragen wordt, dan zal men, wat de voorwaarden van bekwaamverklaring voor de praktijk betreft, eene ongelijkheid hebben, die niet ten voordeele der universiteiten zal worden uitgelegd.

» Het zal een greep zijn in het hooger onderwijs. » Wat verstaat men door hooger onderwijs? Onderwijs of examens? Zal een greep gedaan zijn in de regeling van het eerste? Neen; zij zal geene verandering ondergaan. Het kan zeer wel zijn, dat ten gevolge van het Staatsexamen, en dit is een der vruchten die ik daarvan verwacht, hier en daar het personeel moet worden vermeerderd of de hulpmiddelen aan de akademie moeten worden aangevuld; maar tast dit de regeling van het onderwijs aan?

Het onvoldoende van faculteitsexamens is eene hoofdreden, waarom men hervorming van het tegenwoordige universiteitsstelsel te recht vraagt.

Faculteitsexamens voldoen ook daarom niet, dewijl zij meer in naam, dan inderdaad openbaar zijn. » Toen ik studeerde », zegt de heer van Nispen, » werden die examens wel bezocht. » Gesteld dat tien of twintig hoorders de kleine vertrekken vulden, wie waren het? Jongelieden, *commilitones* van hen, die het examen moesten afleggen. Doch een algemeen Staatsexamen, lang te voren aangekondigd, waar een aantal geëxamineerd wordt, zal door het licht der publiciteit gansch anders worden beschenen en zich in een gansch ander bezoek verheugen. Zulke examens zullen aan den dag brengen, waarin wij ten opzichte van het onderwijs ten achter zijn, en aantoonen, wat wij voor eene behoorlijke opleiding van geneeskunststudeenten te doen hebben.

Ook nu hoor ik weder aandringen dat de regeling van het hooger onderwijs voorafga. Noodig is dit niet, en blijft men op dien eisch staan, dan zal het gevolg zijn dat de tegenwoordige wanorde voortdurend en de regeling, die men zegt te willen, vertraagd worde.

Hoe kan men denken aan eene regeling van het hooger onderwijs wanneer hetgeen nu voorgedragen wordt op de bezwaren die wij vernomen hebben, bezwaren die dan in nog veel grooter mate zich zullen voordoen, afstuiten mogt?

En hoe lang zal het duren eer eene voordragt tot reorganisatie van het hooger onderwijs tot wet verheven zij? Men lette op het lot van het onderwerp dat wij thans behandelen. Voorstellen tot hervorming zijn reeds vóór meer dan 25 jaren uitgewerkt. Drie en een half jaargeleeden heb ik ze ter hand genomen. Ik heb partij getrokken van het beste dat door mijne voorgangers was geleverd. In die drie en een half jaar zijn wij nu eerst gekomen tot eene discussie over deze regeling, die men eene partiele hervorming moet noemen, vergeleken met het gebied waarover eene hervorming van het hooger onderwijs zich zal uitstrekken. Ik heb het mijnen voorgangers vroeger, ik zal niet zeggen tot een verwijt gemaakt, maar wel eenigzins kwalijk genomen dat zij eene aangelegenheid van zoo groot gewigt als het geneeskundig toezigt of niet aanvaardden, of, zoo al, weder lieten liggen. Men diende soms een ontwerp in; zoo de zitting verstreken was zonder dat daarover een verslag was uitgebragt, diende men het niet weder in, en, zoo daarover een Voorloopig Verslag wierd uitgebragt, dan werd dit niet beantwoord. Nu ik sedert 3½ jaar gezien heb wat al eigenbelang, privilegiezucht en vooroordeelen door eene regeling als deze worden opgejaagd, vinde ik verklaarbaar dat mijne voorgangers hun tijd liever aan andere zaken hebben besteed. Hoe dat zij, de ondervinding, die wij hebben opgedaan, zegt ons, dat eene proef om het hooger onderwijs vooraf te regelen niets anders zal te weeg brengen, dan en deze regeling, die wij thans behandelen, en de regeling van het hooger onderwijs onbepaald te doen verschuiven.

Deze wet daarentegen maakt die regeling tot pligt, en brengt ons op den weg, die tot hervorming ook der overige takken van het universiteitswezen leidt.

Zal deze wet op de studien van invloed zijn? Ik ben overtuigd, van den grootsten invloed dien eene wet kan uitoefenen.

Men verlangt wel eens — inzonderheid bij het natuurkundig en medisch onderwijs — bovenal vermenigvuldiging van hulpmiddelen; men heeft Parijs en Weenen bezocht, men vergelijkt daarmede onze inrigtingen en zegt dat zij bekrompen, gebrekkig zijn; geef ons — vraagt men — hulpmiddelen, zoo niet op die schaal, althans meer dan wij hebben. Ik geloof dat wij te dien opzichte in dit land met drie universiteiten — een bezit dat voor en tegen heeft — matig moeten zijn en niet aan weelde kunnen toegeven. Doch hetgeen waarop alles aankomt en waarin wij den rijkste moeten trachten voorbij te streven, is rijkdom van menschenlijke kracht, dat is de hoogste inspanning van het onderwijzend en het onderwezen personeel. En het kan, dunkt mij, niet twijfelachtig zijn of eene wet als deze moet die inspanning grootelijks bevorderen.

„Is eenheid of liever algemeenheid van studie en wetenschap wel wenschelijk?” Naar mijn inzicht ja, niet algemeenheid van uitoefening; dit is eene gansch andere zaak. Men kan zich voorstellen dat onze faculteiten worden gesplitst in een veel grooter aantal, dat men onze akademische studien en docentschappen verdeele zoo als aan sommige groote universiteiten in den vreemde. Doch wordt daardoor het doel van het akademisch onderwijs beter bereikt? Ik denk het niet, ik denk niet dat iemand, om bijv. botanist te worden, zich van den beginne af uitsluitend aan botanische studien behoort te wijden. Splitsing komt met de praktijk en rijper ontwikkeling van zelve; maar algemeene, vereenigde studie der wetenschappen, die zamen één kring uitmaken, is een vereischte der akademische vorming; men wordt het deel niet meester zoo men niet te huis is in het geheel.

Omtrent de overgangsbepalingen heb ik na de uitnemende rede van den heer van Beeck Vollenhoven niet veel meer te zeggen. Evenwel, de geachte spreker uit Utrecht, de heer Huidecoper van Maarsseveen, is teruggekomen op het thema van de homoeopathie, ook door den spreker uit Amsterdam reeds behandeld. Met de homoeopathie is het gelegen als met de hydropathie. Ik herinner mij dat ik jaren lang, schriftelijk en mondeling, met een hoogst achtungwaardig man strijd heb te voeren gehad over de onvrijheid waarover hij zich beklagde ten aanzien van de uitoefening der hydropathie. Ik vroeg wat hem dan in den weg werd gelegd? Men zal u, zeide ik, niet beletten inrigtingen te dien einde stichten: men zal aan de doctoren niets in de weg leggen, wanneer zij met koud water willen genezen. Hij antwoordde: wij moeten geen gepromoveerde doctoren hebben; zij moeten niet gestudeerd hebben aan eene akademie; dan zijn zij voor ons bedorven. Ik dacht, dat wanneer iemand de gewone medische studien beoefend had, en daarna de methode der watergeneeskunde aannam, hij juist de man zou zijn dien men moest verlangen. Neen, was het wederantwoord, zoodra men eene andere methode had leeren kennen, is men geen zuiver en vertrouwd watergeneesundige meer. Toen bleef mij niet overig dan te verklaren: ik kan u niet helpen, ik kan geen privilege geven, ik kan niet toelaten dat van uwen man de waarborgen niet zullen gevorderd worden, die van ieder ander worden geeischt.

Zoo ook bij de homoeopathie. In Rotterdam is eene vereeniging gevestigd van voorstanders dier geneeswijze, en zij hebben in hun boekje, dat hier werd aangehaald, op de groote uitbreiding gewezen, welke de homoeopathie in Frankrijk en België verkregen heeft. Ik heb laten onderzoeken, en bevonden, dat noch in Frankrijk, noch in België bijzondere bepalingen bestaan, wat de homoeopathische doctoren of de apothekers betreft. Homoeopathie breidt zich daar uit, zonder voorregt of exceptie. Het wordt ook door homoeopathen zelve tegengesproken, dat de geneesheeren het geneesmiddel moeten bereiden. De geachte spreker uit Amsterdam heeft reeds aangetoond, dat die middelen om hunne eenvoudige zamenstelling gemakkelijker dan andere in eene gewone apotheek kunnen bereid worden. Waarom zou ook de geneesheer kunnen hetgeen de apotheker niet kan? Er zijn homoeopathische pharmacopoeën, waarin ieder de bereiding der geneesmiddelen kan vinden.

Tegen de overgangsbepalingen wordt de uitbreiding aangevoerd van de bevoegdheid die men had uit de wet en de instructie van 1818. Welke bevoegdheid? Wil men beletten dat een plattelandsheermeester inwendige geneeskunst uitoefene?

De bevoegdheid van den plattelandsheermeester wordt, vergeleken met hetgeen hij tot dusver deed, enkel uitgebreid wat het territoir betreft. Hij zal nu ook in eene der 34 gemeenten, die men steden noemde, kunnen praktiseren. Ware het raadzaam, eene weinig rationele beperking te handhaven? Zou deze nieuwe wet het beginsel nog kunnen huldigen dat hetgeen men vóór de poort der stad zal kunnen doen, niet binnen de poort zal mogen gebeuren? Neen. En welk nadeel? Ik kan begrijpen, dat deze of gene stadsgeneesheer, door vrees geslingerd, de invasie en concurrentie ducht van

een plattelandsheermeester, en die gaarne zou keeren; maar wat heeft dit gemeen met het oordeel hier over het ontwerp uit te spreken? Wanneer het nadeel niet kan worden verhinderd aan deze zijde van de stadspoort — waar de man op het platteland de geneeskunst in vollen omvang uitoefent — het dan te willen beperken aan gene zijde, mij dunkt het zou alleen opgaan, indien men daardoor de schade, die men er van ducht, kon weren; maar dit is niet mogelijk, want de schade, die binnen de stad zou kunnen worden veroorzaakt, wordt nu toch gesticht op het platteland.

Mogt ik een hoofdpunt hebben overgeslagen, waarop men nog antwoord verlangt, ik zal het gaarne vernemen.

[Zie bladz. 249.] III.

III. Het wetsontwerp regelende de uitoefening der geneeskunde.

Beide geachte sprekers vinden bezwaar in art. 9, zoover dit het beginsel aanneemt, geneeskundige praktijk en aflevering van geneesmiddelen te scheiden. De geachte spreker uit Gelderland beweert, dat men dit in andere landen niet vindt, of daarvan terugkomt. Ik zal de eer hebben eenige landen te noemen, waar het beginsel geldt. In België mag, gelijk bij ons, in plaatsen waar geen plaatselijke geneeskundige commissie is de geneeskundige geneesmiddelen afleveren. In Frankrijk mag in plaatsen waar geen apotheek is, de geneeskundige aan zijne zieken medicijnen leveren, doch geen open winkel houden. In Pruisen is het geoorloofd dat in plaatsen, waar of in wier nabijheid geen apotheek is, de geneeskundige eene kleine huisapotheek houde van de noodzakelijkste medicijnen. In Oostenrijk wordt den geneeskundige eene huisapotheek toegelaten zoo de grens zijner woonplaats, waar geen apotheek bestaat, minstens eene halve Oostenrijksche mijl verwijderd is van eene plaats waar eene apotheek gevonden wordt. Gelijke bepalingen, als hetgeen wij hier vaststellen, gelden dus ook in andere landen. Het is eene zaak die ik niet te discuten heb als een deskundige, maar waarvan toch de redenen, door de geneeskundigen bijgebracht, duidelijk zijn en meer dan eenmaal in de stukken ontwikkeld. De apotheker heeft ervaring en kennis van de geneesmiddelen en van hunne bereiding, welke de geneesheer niet heeft. Hier is dus verdeling van arbeid tusschen den geneeskundige en den bereider uitstekend nuttig. Die hoofdreden, door mannen van het vak aangedrongen, heeft, dunkt mij, overtuigende kracht.

De geachte spreker uit Gelderland heeft art. 9 niet juist opgevat. Het zegt: „In plaatsen, waar slechts ééne apotheek gevestigd is, kunnen Gedeputeerde Staten der provincie, den geneeskundigen raad gehoord, aan de geneeskundigen verlof geven geneesmiddelen te leveren.” Dus zelfs kan daàr, waar eene apotheek gevestigd is, vrijheid worden verleend, zoo het nuttig of wenschelijk is.

De vroedvrouwen. Inderdaad weder eene zaak van deskundigen, waarover ik alleen zeggen kan hetgeen ik meermalen van hen vernam. De opmerking van den heer van Nispen komt wel overeen met die van den heer van de Putte van gisteren. Waarom wordt het gebruik van werktuigen uitgesloten? Op het advies van deskundigen. Zij zeggen, dat het gebruik van werktuigen bijzondere kracht en vaardigheid eischt. Werktuigen moeten bovendien niet gebruikt worden dan nadat men met de natuur geduld gehad en lang gewacht heeft. Bij lang wachten is er tijd om een bedreven accoucheur te doen komen, die het juiste tijdstip weet te onderscheiden.

[Zie bladz. 249.] IV.

De geachte afgevaardigde uit Gelderland blijft art. 9 bestrijden, omdat den geneesheeren verboden wordt apotheek te houden. Hij ziet voorbij, dat het, waar behoefte bestaat, zal kunnen geschieden, en het door hem onderstelde geval dus niet behoeft voor te komen.

„Wanneer iemand, zegt de spreker, zijn examen heeft afgelegd, moet hij vrijheid hebben zijn beroep uit te oefenen.” Hij gelieve op te merken, dat hier, ter wille eener voldoende contrôle over de apotheken in het algemeen, verdeling van arbeid gevorderd wordt.

De toestand van de geneesheeren ten platten lande wordt nu

minder gunstig, zegt de heer van Nispen. Dat is juist: tot dusverre was de vereeniging in de steden niet, ten platten lande wel, schoon niet onvoorwaardelijk, geoorloofd. Doch waarop komt het aan, op den meer of minder gunstigen toestand der medici, dan wel op het algemeen belang, om de uitoefening der geneeskundige praktijk af te zonderen van het leveren van geneesmiddelen, behoudens uitzonderingen waar die noodig zijn?

Wat de vroedvrouwen betreft, tegenover de verklaring van den heer van Nispen durf ik niet anders dan het zeer pertinent advies van zaakkundige mannen met bescheidenheid stellen.

Aangaande het Zwitsersche congres vraag ik verschooning: ik draag daarvan geen kennis, en dus ook niet van de reden waarom men aldaar van de regelen, die in beschaafde landen worden gevolgd, afgeweken is.